

**Міністерство освіти і науки України
Миколаївський національний аграрний університет**

ПАВЛЮК СВІТЛАНА ІВАНІВНА

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВАЖЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ**

Миколаїв - 2018

УДК 338.49:332.33

Рецензенти:

Котикова О.І. – д-р. екон. наук, професор, завідувач кафедри економіки підприємств Миколаївського національного аграрного університету

Лагодієнко В.В. – д-р. екон. наук, професор, завідувач кафедри маркетингу, підприємництва і торгівлі Одеської національної академії харчових технологій

Рекомендовано до видання вченою радою факультету менеджменту Миколаївського національного аграрного університету (протокол № 4 від 22 грудня 2017 року).

Павлюк С.І. Соціально-економічні важелі регулювання розвитку сільських територій: препринт. Миколаїв: МНАУ, 2018. 54 с.

Розкрито теоретичні і методичні основи соціально-економічного регулювання розвитку сільських територій. Проведено ретроспективний аналіз розвитку сільських територій в умовах децентралізації. Охарактеризовано основні важелі регулювання розвитку сільських територій, а також проведено оцінку їх стану та результативності впливу. Обґрунтовано необхідність проведення діагностики поточного стану громади шляхом комплексного дослідження стану території, вивчення потенціалу громади, аналізу можливостей середовища, визначення готовності головних учасників ринку до активної та узгодженої поведінки у формуванні конкурентних переваг з метою забезпечення розвитку громади, як спроможної. Доведено безальтернативність інноваційного характеру розвитку спроможних сільських територій та необхідність підвищення ролі підприємництва у місцевому розвитку сільських територій.

Рекомендовано до використання науковцям, аспірантам і здобувачам вищої освіти, керівникам.

УДК 338.49:332.33

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні і методичні основи соціально-економічного регулювання розвитку сільських територій.....	6
РОЗДІЛ 2. Розвиток та організація соціально-економічного регулювання сільських територій.....	18
РОЗДІЛ 3. Соціально-економічні важелі удосконалення регулювання розвитку сільських територій.....	27
ВИСНОВКИ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38
ДОДАТКИ	41

ВСТУП

Ретроспектива поглядів на розвиток сільських територій пройшла певний шлях від наукового обґрунтування орієнтації на розвиток сільських територій за умови переважання аграрного виробництва до потенційно нової філософії поглядів на майбутнє села – поєднання економічних, соціальних та екологічних факторів з впровадженням принципу селяноцентризму, як ідеології розвитку сільських територій.

Роль соціально-економічних важелів у сільському розвитку полягає в поєднанні двох напрямів: соціального та економічного, які в свою чергу, в сукупності, визначають певні цілі, завдання, принципи та механізми його регулювання. При цьому домінуючим напрямом є соціальний, а відповідно економічна складова розглядається як інструмент досягнення поставлених цільових орієнтирів у формуванні та розвитку оновленого сільського середовища.

Концепція місцевого розвитку розглядає ендогенні можливості територій, де економічні та неекономічні фактори впливають на процеси місцевого розвитку об'єднаних територіальних громад, як спроможних територіально-просторових систем. Комплексно механізм регулювання місцевого розвитку представлений системою відповідних правових, адміністративних, фінансово-економічних, організаційних та соціальних важелів, впровадження яких призводить до підвищення якості життя нині та в майбутньому; як партнерство інтересів громади, підприємництва та органів місцевого самоврядування для покращення добробуту населення та громади в цілому.

Розвиток сільських територій – це процес багатофункціонального розвитку, заснований на міжгалузевому підході з використанням соціальних та комунікаційних технологій не тільки у сфері виробництва та не сільськогосподарської діяльності, але і в сфері надання сучасних видів послуг, стимулюючих розвиток людського потенціалу та рівень якості життя сільського населення.

Комплексна оцінка розвитку та організації соціально-економічного регулювання сільських територій свідчить, що останні відіграють основну роль у процесі реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади, та розглядаються як самодостатні і спроможні територіально-просторові системи. Приведені аналітичні дані свідчать, що процес децентралізації відбувається як в цілому в державі, так і, зокрема, у Миколаївській області. Крім того, особливого значення нині набувають правові важелі, оскільки реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади потребує нового дієвого законодавства.

Проблеми та наукові засади соціально-економічного розвитку сільських

територій висвітлюються в роботах Голікової Т.В., Гончаренко І.В., Єрмакова О.Ю., Залуцького І.Р., Ключник А.В., Ксьонжик І.В., Маліка М.Й., Мамонтової В.В., Мельник С.І., Павлова О.І., Прокопи І.В., Пуліма В.А., Саблука П.Т., Червена І.І., Шобаніна В.С., Шевчук Л.Т., Шепотько Л.О., Юрчишина В.В., Яценка О.В. та інших науковців.

Проведений аналіз наукових праць показав, що науковцями ґрунтовно висвітлено теоретико-методологічну та методичну базу щодо розвитку сільських територій. Проте механізм соціально-економічного регулювання та його вплив на розвиток сільських територій в умовах децентралізації наразі не в повній мірі систематизовано та вивчено, що й обумовлює актуальність даного дослідження та визначає його мету, об'єкт, предмет та основні задачі.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Сучасні дослідження питання розвитку сільських територій, у першу чергу, потребують уточнення його понятійного апарату, який має багато конструктивних особливостей, в залежності від контексту його використання, і зокрема це такі поняття як «село», «територія», «регіон», «сільська територія», «грумада», «розвиток».

Як зазначає Юрчишин В.В., останніми роками в аграрних напрямках економічної науки склалося кілька визначень категорій, етимологічні витоки яких стосуються села: сільський сектор, сільські території, сільський розвиток, розвиток села та ін. [1]. У світовій науці та практиці вони вже мають певну історію та широке наукове і прикладне застосування, проте в нашій країні лише тільки започатковуються.

Вперше вивчення науково-прикладних аспектів сільського сектора в Україні та нового напрямку аграрно-економічної науки, який почав називатися «соціально-економічний розвиток села» започаткувала Шепотько Л.О. Дослідник найближче підійшла до вивчення сільських територій і сільського розвитку [2,3].

Дослідженню сутності категорії «сільські території» останніми роками приділяється багато уваги. Так, на думку Залуцького І.Р., труднощі із виокремленням змісту поняття «сільська територія» обумовлені тим, що сільські території як складні цілісні системи еволюційно формувалися внаслідок природних, політичних, економічних, соціальних змін і розглядаються в сучасній науці та управлінській практиці переважно як абстрактний об'єкт різнорівневого державно-управлінського та самоврядного впливу; елемент територіальної організації національно господарства; об'єкт навколишнього природного середовища; компонент системи розселення; складова соціальної організації суспільства; і меншою мірою – як елемент чинної системи адміністративно-територіального строю України [4].

У проекті Закону України «Про планування територіальної інфраструктури сільської місцевості» під поняттям «сільська територія» розуміється територія, на якій частка сільського населення у його загальній чисельності перевищує 15-50 відсотків. Сільська територія поділяється на: чітко виражену сільську місцевість – частка сільського населення у його загальній чисельності перевищує 50 відсотків; сільську місцевість – частка сільського населення складає 15-50 відсотків чисельності усіх жителів [5].

Одне із визначень поняття «сільська територія» сформоване в 90-х рр. ХХ ст. під впливом досліджень питання комплексного розвитку регіонів України. Так, Мельник С.І., застосовуючи територіально-функціональний підхід, вважає, що сільська територія – це історично сформований елемент поселенської мережі, яка поєднує організаційну і функціональну сукупність селищ, сіл, хуторів, односімейних та інших жилих утворень, що знаходяться під юрисдикцією сільських (селищних) рад [6].

Юрчишин В.В., розглядаючи сільські території як системоутворюючі

фактори розвитку аграрного сектора економіки, з позицій системно-галузевого підходу зазначає, що сільська територія у сучасному розумінні являє собою складну і багатофункціональну природну, соціально-економічну і виробничо-господарську структуру та характеризується сукупністю властивих кожній з них особливостей: площею земельних угідь, на яких вона розміщена; чисельністю тих, хто проживає та зайнятий у виробництві чи обслуговуванні людей; обсягами і структурою виробництва; розвитком соціальної й виробничої інфраструктури; формою зайнятості тих, хто проживає на ній, та іншими рисами [7].

У своїх дослідженнях Прокопа І.В. підкреслює багатоаспектність функцій та характеристик сільських територій і зазначає, що територія – це не тільки «просторовий» ресурс, а й розташовані на ній усі інші ресурси, у тому числі (і насамперед) людські, тобто населення, зосереджене у поселеннях. Ще чіткіше про належність населення і поселень до території йдеться у визначенні сільської місцевості, до якої відносять «територію, розташовану поза межами міських поселень, з її природними і антропогенними ландшафтами та сільськими поселеннями». З цього також однозначно зрозуміло, що міські поселення не можуть розглядатися як частина сільської території [8].

Значну увагу розробці наукових підходів до вивчення сутності сільських територій та їх розвитку приділяє Павлов О.І. У своїх працях автор розглядає сільські території – як гетерогенне, поліелементне та поліфункціональне утворення з населенням як системоутворюючим елементом. Вони складаються з природних, соціальних, виробничо-господарських, політичних складових, які перебувають під управлінським впливом владних інститутів, бізнесових структур та громадських організацій. Усі структурні компоненти зазначеної системи перебувають у взаємозв'язку між собою, а також з елементами інших систем. У просторовому відношенні сільські території виступають як загальнодержавна система, яка має регіональний (макро), локальний (мезо) та низовий (мікро) рівні. У цьому ж вимірі сільські території споріднені з такими поняттями, як «простір» і «місце». Простір, з одного боку, виступає як форма існування територіальних утворень, а з другого – сільські території є частиною, сегментом простору, існуючи в його певних межах [9,10,11].

Залуцький І.Р. вважає, що сільська територія – це відокремлена, включно з затвердженими межами міста або селища міського типу, ідентифікована за геопросторовою ознакою та адміністративною підпорядкованістю територія адміністративно-територіального утворення з відповідними структурою, умовами, ресурсами, властивостями та характеристиками [4].

Ключник А.В. наголошує, що сільські території, по-перше, – це населені пункти, які не відповідають установленим критеріям у певній області для міських жителів, а також території окремих міст, які за напрямом господарювання переважно займаються аграрною діяльністю, тобто вирізняються наявним економічним потенціалом, а саме: природним, екологічним, виробничо-господарським, ресурсним, інфраструктурним, рекреаційно-туристичним, управлінським, етнографічним тощо; по-друге – це система, складові якої виражаються через елементи економічного потенціалу, що у своєму тісному взаємозв'язку забезпечують їх ефективне функціонування [12].

Яценко О.В. замість поняття «сільська територія» вводить поняття «сільський регіон», що являє собою історично сформовану частину території країни, поза кордонами міст і суто промислових об'єктів, що є самостійно територіальною підсистемою економічного комплексу країни, з притаманним тільки їй виробництвом, розподілом, обміном і споживанням матеріальних благ та послуг [13].

Сучасні зміни в державному управлінні, що пов'язані з процесом децентралізації, зумовили застосування нових термінів та понять, таких як «територіальна громада», «об'єднана територіальна громада», «спроможна громада».

Згідно Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр [14].

Законодавчо під терміном «об'єднана територіальна громада» розуміють адміністративно-територіальну одиницю в Україні, що утворена відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Суб'єктами добровільного об'єднання територіальних громад є суміжні територіальні громади сіл, селищ, міст. Об'єднана територіальна громада, адміністративним центром якої визначено місто, є міською територіальною громадою, центром якої визначено селище – селищною, центром якої визначено село – сільською [15].

У Методиці формування спроможних територіальних громад визначено поняття «спроможна територіальна громада», під яким розуміють територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці [16].

На основі узагальнення проведеного дослідження ми дійшли висновку, що для визначення сутності поняття «сільські території» необхідно використати цілий ряд критеріїв: наявність території; природне середовище; густоту розселення; наявність місць, в яких переважає зайнятість населення в сільському господарстві. На наш погляд, сільські території – це територіально-просторові системи, які виникли у процесі суспільного поділу праці, поєднані характерними особливостями сільського способу життя, економічні відносини в яких організовані на основі поєднання виробництва та несільськогосподарських видів діяльності, самоуправління, відтворення структури доходів та інституційного середовища аграрного суспільства.

У словнику синонімів української мови поняття «розвиток» тлумачиться як процес переходу чогось з одного стану в інший, досконаліший [17].

Категорія «сільський розвиток» поки що новітня для нашої країни. У світовій науці її ототожнюють з категорією «rural development», яка в свою чергу

досить вживана та набрала широкого практичного застосування. В одних випадках під нею мається на увазі розвиток села у його буквальному розумінні, у других – розвиток сільської місцевості, у третіх – розвиток сільської території. При цьому на чільне місце виносяться соціальні аспекти. Категорія «сільський розвиток» уособлює розвиток аграрного блоку економіки в інтересах невідкладного припинення системної деградації села, селянства та іншого сільського соціуму, а також сільського способу життя з метою їх збереження, відродження і виведення на рівень розвитку та функціонування, становлення та збереження національно-генетичної самобутності України, української нації в усій її історичній і суспільній величі [1].

Використання поняття «сільський розвиток» передбачає розвиток у межах сільської частини територій, розміщеної у просторі. Такий підхід дає змогу об'єктивно оцінити розвиток сільської соціально-територіальної підсистеми суспільства через виконання нею комплексу певних функцій, виключає визначення спрямованості сільського розвитку довільно обраною функцією, передусім продовольчою. Сільський розвиток локалізовано не тільки в просторі, а й у часі, що дозволяє визначити його тривалість, послідовність та інтенсивність [18].

На думку Юрчишина В.В., категорія «сільський розвиток» у науковому відношенні уособлює сукупність знань про сучасне, найближче, доступне для огляду і стратегічно відділене майбутнє українського села, селянства і всього сільського соціуму, а також про напрями, шляхи і механізми виведення сільського господарства на засади сталого розвитку. У прикладному відношенні сільський розвиток виправдано розглядати як матеріалізацію системних загальнодержавних, регіональних і безпосередньо місцевих заходів і практичних дій, підпорядкованих сучасним і стратегічним інтересам і потребам кожної конкретної сільської території, кожного сільського поселення, кожної сільської виробничо-господарської структури, кожного селянина та іншого сільського жителя [1].

Малік М.Й. розглядає сільський розвиток як формування життєспроможної системи, сукупності знань про сільський соціум, механізми ведення сільського господарства на засадах сталого розвитку на всій сільській території, в якому тісно переплітаються політичні, соціальні та економічні аспекти [19].

Кропивко М.Ф. трактує сільський розвиток, як процес, що складається з двох стадій: перша – «відродження сільської території» як досягнення такого ступеня її соціально-економічного розвитку, при якому доходи сільської території від використання її ресурсів і виробничих потужностей відшкодуватимуть витрати, необхідні для забезпечення нормального рівня проживання сільських жителів. Цю стадію (стадію відродження) доцільно розглядати як процес простого відтворення; друга – «сталий розвиток сільської території» – стадія розширеного відтворення, тобто досягнення такого ступеня соціально-економічного розвитку сільської території, при якому доходи від використання її ресурсів і виробничих потужностей відшкодуватимуть витрати, необхідні для її подальшого соціально-еколого-економічного розвитку, та забезпечуватимуть вищий від нормативного рівень життя її жителів і подальший розвиток території [20].

Мацибора В.І. зазначає, що у багатьох країнах світу сільський розвиток

виділяється в особливий напрям економічної і соціальної політики. Крім того, автор вказує, що стійкий сільський розвиток – стабільний розвиток сільської спільноти (а не території), який відповідає критеріям економічної, соціальної й екологічної ефективності та забезпечує виконання селом його народно-господарських функцій, розширене відтворення населення, підвищення рівня його життя, поліпшення екологічної ситуації в сільській місцевості [21].

Бородіна О.М. пропонує розуміти під поняттям «сільський розвиток» такий процес, при якому забезпечується гармонійний соціоекономічний прогрес сільської місцевості на основі самоорганізації сільських громад із максимально можливим використанням чинників ендогенного розвитку (місцевих активів) при їх поєднанні із зовнішніми можливостями [22]. На думку автора, необхідно створити економічне підґрунтя для підвищення якості життєвого середовища для сільського населення за рахунок розвитку громади. Цей розвиток являє собою систему запланованих зусиль, спрямованих на створення активів, які збільшують можливості поліпшення економічної активності сільського населення та рівня його життя [23].

Коли йдеться про розвиток території, це означає кількісні та якісні зміни, що відбуваються в різних сферах її життєдіяльності і призводять до оновлення територіальної системи через внутрішні структурні та функціональні зміни: економічне зростання, реструктуризація економіки, формування ринкових відносин, становлення різноманітних форм власності та господарювання, активізація інвестиційно-інноваційної діяльності – дадуть змогу говорити про економічний розвиток; поширення інфраструктури та відтворення соціального життя (демографічні, освітні, оздоровчі, медичні, культурні та інші аспекти) – про соціальний розвиток. Об'єднання вищевказаних характеристик утворює термін «соціально-економічний розвиток» [24].

Сучасний концептуальний підхід до розвитку сільських територій передбачає їх розвиток саме на сталій основі, де гармонійно поєднуються три складові: економіка, соціум (людина) та навколишнє середовище. Світовий досвід показує, що сучасна сільська економіка стає все більш екологічно орієнтованою, виносячи на перший план питання відтворення та збереження природного ресурсного потенціалу агропромислового виробництва.

На основі вищенаведеного аналізу досліджень вчених ми дійшли висновку, що розвиток сільських територій – це процес багатофункціонального розвитку, заснований на міжгалузевому підході з використанням соціальних та комунікаційних технологій не тільки у сфері виробництва та несільськогосподарської діяльності, але і в сфері надання сучасних видів послуг, стимулюючих розвиток людського потенціалу та рівень життя сільського населення.

Ретроспектива поглядів на розвиток сільських територій пройшла певний шлях від наукового обґрунтування орієнтації на розвиток сільських територій за умови переважання аграрного виробництва до потенційно нової філософії поглядів на майбутнє села – поєднання економічних, соціальних та екологічних факторів з впровадженням принципу селяноцентризму, як ідеології розвитку сільських територій.

Завдяки цьому відправним пунктом концепції сільського розвитку стане створення сприятливого середовища, відродження демографічно-відтворювального та трудового потенціалу, забезпечення культурно-освітніх, духовних та інших потреб сучасної людини, зростання якості життя на селі.

Аналіз літературних джерел свідчить, що більшість наукових праць останніх років присвячена питанням сільського розвитку, стійкого розвитку сільських територій. Проте запроваджена протягом останніх трьох років децентралізація, що структурно перебудовує сільські території та змінює їх територіальний і адміністративний ландшафт, зумовлює пошук нових підходів.

Функціонування об'єднаних територіальних громад у сучасних умовах та розбудова їх як спроможних місцевих активів, тісно пов'язане з поняттям «місцевий розвиток» або «місцевий економічний розвиток» (рис.1.1).

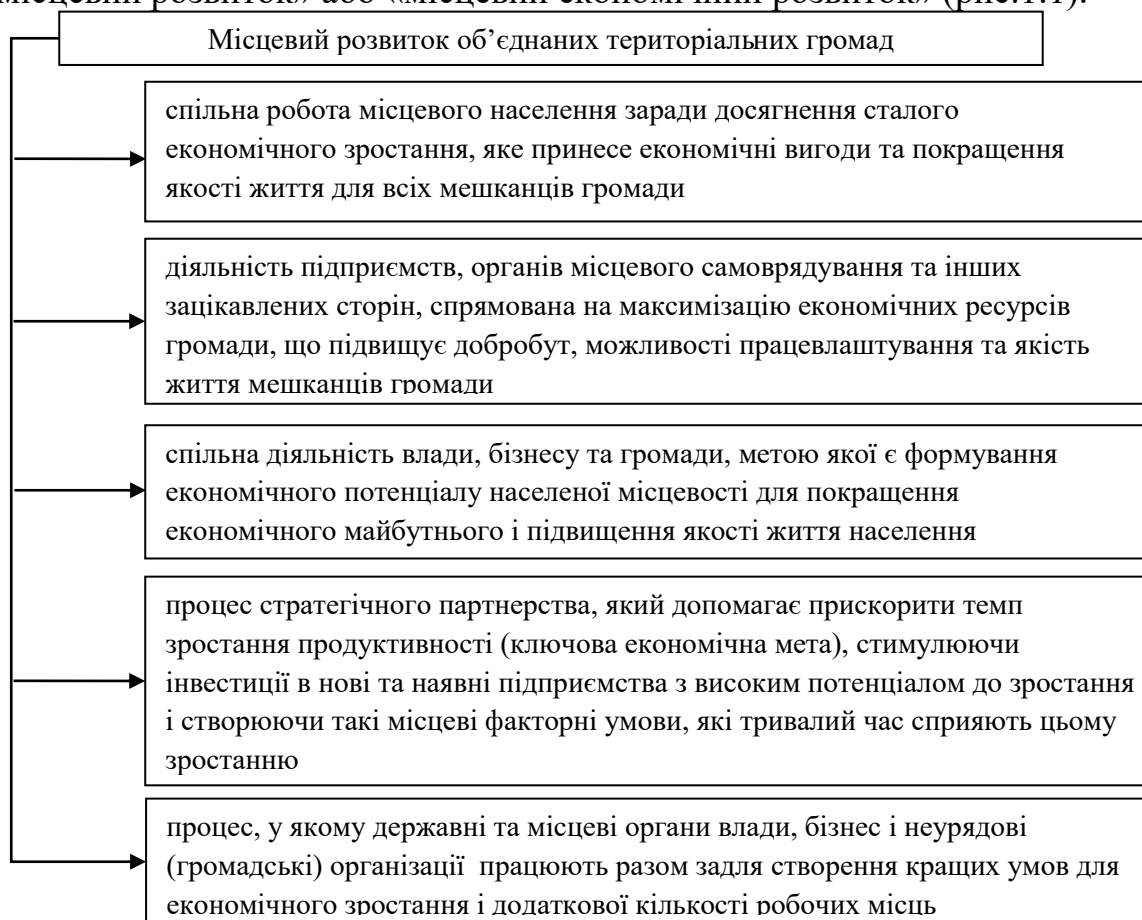

Рисунок 1.1 – Сутність місцевого розвитку об'єднаних територіальних громад

Необхідно відмітити, що у спеціальній літературі трактування даних понять майже не зустрічається та законодавчо не врегульовано, тому у більшості випадків користуються терміном «регіональний розвиток», що пов'язано із тривалим процесом високого рівня централізації державної влади.

Концепція місцевого розвитку розглядає ендогенні можливості територій, де економічні та неекономічні фактори впливають на процеси місцевого розвитку. Серед неекономічних чинників: соціальний, культурний, історичний, інституційний та географічний аспекти можуть мати вирішальне значення в процесі місцевого економічного розвитку.

На нашу думку, зважаючи на останні тенденції щодо впровадження

концепції взаємодії суспільства і природи, якою зараз керуються передові країни світу, місцевий розвиток необхідно розглядати як процес певних змін у системі територіальної громади, що призводить до підвищення якості життя нині та в майбутньому, партнерство інтересів громади, підприємництва та органів місцевого самоврядування для покращення добробуту населення та громади в цілому.

Одним із пріоритетних напрямів аграрної політики, спрямованої на підвищення життєвого рівня населення, є забезпечення функціонування та розвитку сільських територій, яке базується на принципах державного регулювання та реалізується в межах нормативно-правової бази, що враховує соціально-економічні реалії сьогодення.

Як зазначено в економічному енциклопедичному словнику, поняття «регулювання» походить від латинського «regulo» – спосіб та механізм підпорядкування чого-небудь певній планомірній організаційній дії, впорядкування, функція управління, що забезпечує функціонування та розвиток явищ і процесів у межах завданих кількісно-якісних параметрів [25].

На думку Комякова О.М., механізм державного регулювання необхідно розглядати як сукупність організаційно-економічних методів та інструментів, за допомогою яких виконуються взаємопов'язані функції для забезпечення безперервної, ефективної дії відповідної системи (держави) на підвищення функціонування економіки [26].

На думку Ключник А.В., управління розвитком сільських територій значною мірою залежить від того, які будуть створені в країні умови і яка роль держави в регулюванні розвитку сільських територій на національному рівні. Автор виділяє два види регулювання розвитку сільських територій: державне – систему заходів законодавчого і контролюючого характеру, покликаних забезпечувати ефективний розвиток сільських територій в інтересах розвитку національної економіки та недержавне – діяльність недержавних органів, яка базується на їх статутних документах, здійснює опосередкований вплив на розвиток сільських територій [12].

На нашу думку, соціально-економічні важелі регулювання розвитку сільських територій – це сукупність правових, адміністративних, фінансово-економічних інструментів, які здійснюються і реалізуються органами державної влади та суб'єктами сільських територій відповідно до їх поточних і стратегічних цілей. Всю систему регулювання розвитку сільських територій можна виразити складовими, що наведені на рисунку 1.2.

Принципи регулювання розвитку сільських територій:

- стійкості – ефективне управління на місцевому рівні, що визначає спільну цінність та гарантує екологічну цілісність території, якість життя населення, економічну безпеку;
- багатофункціональності – вироблення і взаємозв'язок цілей усіх ланок діяльності та управління: зміст діяльності, система управління, громадськість, бізнес, населення;
- загальної участі – означає, що в розробку стратегічних планів розвитку, повинні долучатися спеціалісти з різних галузей (представники органів місцевого

самоврядування, бізнесу, громадськості), а при необхідності – спеціалісти ззовні;

- субсидіарності – організаційний та правовий принцип, відповідно до якого завдання повинні вирішуватись на найнижчому або віддаленому від центра рівні, де їх вирішення є можливим та ефективним;
- стратегічного бачення – формування комплексного мислення на довгострокову перспективу, але водночас з демонстрацією позитивного ефекту у короткостроковому періоді.

Рисунок 1.2 – Система регулювання розвитку сільських територій

Соціально-економічне регулювання розвитку сільських територій повинно ґрунтуватися на основі реалізації та функціонування ефективних важелів державної економічної політики. У сучасному економічному словнику відзначено, що дефініція терміну «важіль» – відображає той факт, що вони використовуються в якості засобу зміни економічного стану об'єкту, здійснення повороту в економіці [27].

Економічні важелі, різного або одного виду, використовуються як інструменти регулювання економіки в цілому та впливу на економічні процеси на рівні підприємств, фірм. Економічні важелі представляють невід'ємну частину господарського механізму. У ринковій економіці цей термін замінюється поняттям «ринкові регулятори» або «економічні регулятори», під якими розуміють механізми та інструменти державного регулювання та ринкового саморегулювання.

Роль соціально-економічних важелів у сільському розвитку полягає в поєднанні двох складових: соціальної та економічної, які, в свою чергу, в сукупності визначають певні цілі, завдання, принципи та механізми регулювання.

Механізм регулювання сільського розвитку ґрунтується на важелях та інструментах державної політики та являє собою певну систему відповідних

правових, адміністративних, фінансово-економічних, організаційних та соціальних заходів. Використання тих чи інших важелів повинно здійснюватися диференційовано в залежності від соціально-економічного становища сільської території (рис.1.3).

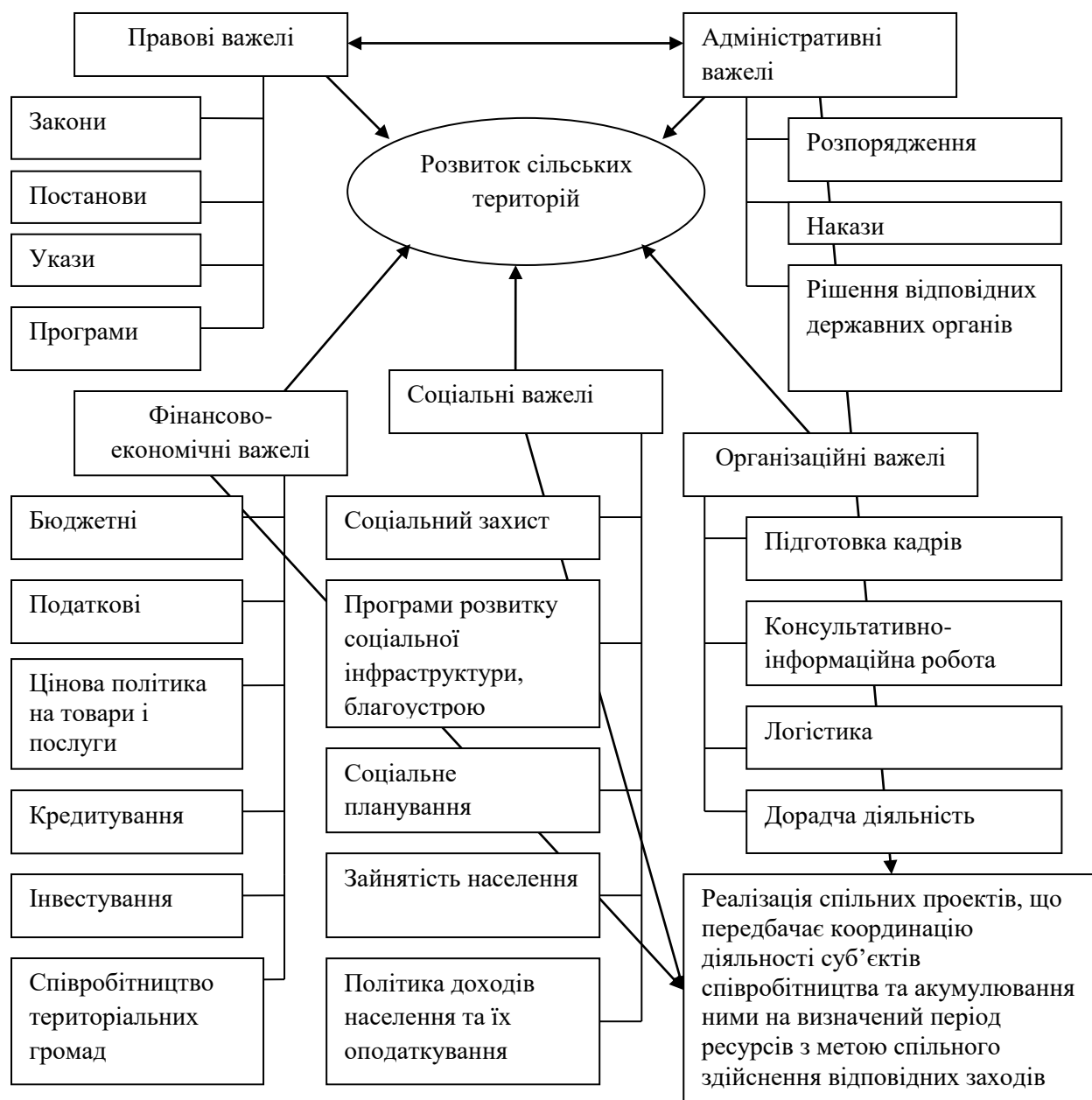

Рисунок 1.3 – Соціально-економічні важелі регулювання розвитку сільських територій

Соціальна складова соціально-економічних важелів регулювання розвитку сільських територій передбачає реалізацію економічної політики спрямованої на стабілізацію і покращення рівня якості життя та добробуту населення країни, забезпечення впровадження гарантованих державою соціальних стандартів та підвищення їх рівня, сприяння зайнятості сільського населення, вдосконалення системи управління сільськими територіями, сприяння розвитку освіти та дорадництва, забезпечення охорони та збереження природних ресурсів.

Економічна складова, в свою чергу, покликана забезпечити умови для всебічного розвитку сільських територій, шляхом створення умов для

ефективного функціонування сільськогосподарських товаровиробників всіх форм власності за рахунок впровадження передових технологій, інновацій, залучення інвестицій, надання підтримки для розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, підтримки сільського підприємництва, розвитку туристичної та рекреаційної діяльності у сільській місцевості.

Соціальний фактор визначається як домінуючий у формуванні оновленого сільського середовища, а економічна складова повинна розглядатися як інструмент досягнення поставлених цільових орієнтирів розвитку аграрної сфери [28].

Механізм державного впливу на сільський розвиток забезпечується розробленням та прийняттям нормативно-правової бази, що визначає взаємовідносини держави і сільських територій та відповідних суб'єктів управлінської структури.

До правових важелів слід віднести юридичне забезпечення процесу формування та реалізації державної політики у сфері сільського розвитку, що здійснюється за допомогою системи нормативно-правових актів (Конституції України, законів, кодексів, декретів, указів, постанов нормативного характеру).

Адміністративні важелі регулювання розвитку сільських територій перебувають у тісному взаємозв'язку з правовими та включають в себе систему розпоряджень, наказів, рішень нормативного характеру голів місцевих державних адміністрацій, місцевих рад та структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій. Через застосування адміністративних важелів, відбувається ініціація здійснення тієї чи іншої міри економічного регулювання (Додаток А).

Отже, на нашу думку, соціально-економічні важелі регулювання розвитку сільських територій – це сукупність правових, адміністративних, фінансово-економічних інструментів, що реалізуються органами державного і недержавного регулювання розвитку сільських територій відповідно до їх поточних та стратегічних цілей.

Процес регулювання розвитку сільських територій забезпечується відповідними суб'єктами, які систематизовано за п'ятьма рівнями: мікрорівень – фізичні та юридичні особи; мезорівень – органи, які безпосередньо здійснюють регулювання у державі загалом та на місцях відповідно; макрорівень – рівень держави, основними суб'єктами якого є президент, уряд країни та парламент; метарівень – становлення пріоритетів у процесі міжнародної регіональної інтеграції; мегарівень – рівень міжнародних об'єднань, організацій [12].

Систематизацію суб'єктів державного регулювання розвитку сільських територій представлено в Додатку Б.

Регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій здійснюється також недержавними органами (Додаток В).

Найпершим із нині чинних законодавчих актів, які безпосередньо стосуються сфери розвитку сільських територій та сільського господарства, став Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» від 17 жовтня 1990 року № 400-ХІІ. Даним документом хоч і визначалася пріоритетність вирішення соціальних проблем на селі, проте питання відродження агропромислового

виробництва були першочерговими [29].

Існуюча система нормативно-правового регулювання, якою регламентовано підтримку соціальної сфери села та сільських територій не вирішує проблеми, що пов'язані з їх повноцінним функціонуванням (рис.1.4).

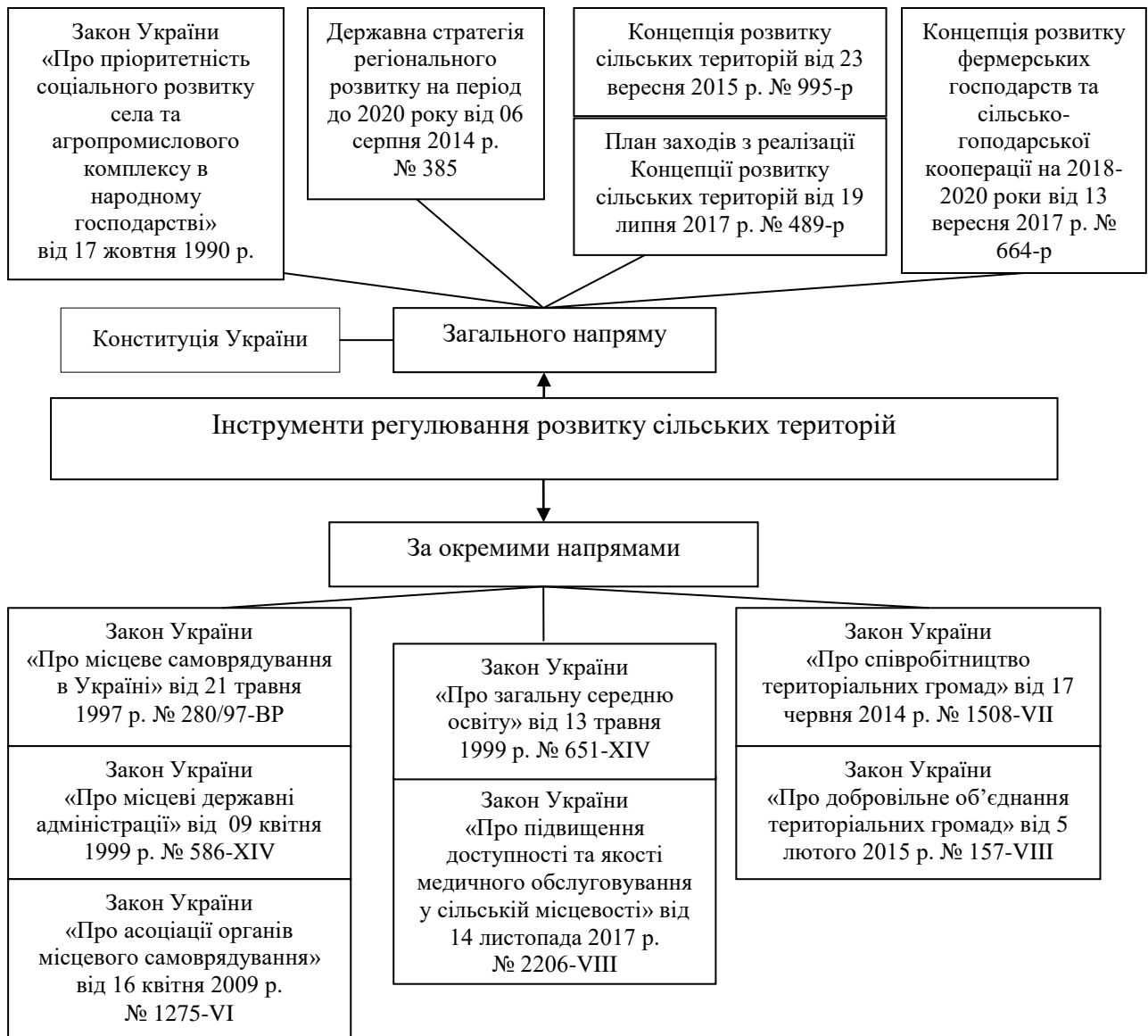

Рисунок 1.4 – Інструменти регулювання розвитку сільських територій

З огляду на сьогоднішню важливу роль у вирішенні проблем соціально-економічного розвитку сільських територій повинні відігравати органи місцевого самоврядування, які у своїй діяльності керуються такими основними Законами України (Додаток Г).

Ми погоджуємося з думкою Статівки А.М., що по-перше, існує законодавство України про соціальний розвиток села, яке складається з цілої низки різних за формою та юридичною силою нормативно-правових актів, прийнятих органами влади і управління держави, які дозволяють визначити розвиток соціальної сфери села як пріоритетної; по-друге, основою законодавства про соціальний розвиток села є положення Конституції України, закони і підзаконні нормативні акти різної галузевої належності; по-третє, зазначене законодавство створило підвалини в регулюванні суспільних відносин у цій сфері

(поряд із правом, договорами) організаційними й економічними важелями; по-четверте, на сьогодні законодавство, яке направлене на радикальні зміни у сфері соціального розвитку села, переважно декларується, а тому не стало основою для послідовного й ефективного його втілення державою в життя [30].

Отже, на нашу думку, сучасна державна політика у сфері розвитку сільських територій не має збалансованого підходу, переважають заходи щодо стимулювання забезпечення зростання та підвищення ефективності аграрного виробництва без прив'язки до створення умов для поліпшення соціально-економічного становища селян, підвищення їхнього добробуту, рівня зайнятості на основі дієвих програм, які враховують потреби конкретних громад і територій. Відсутні підходи щодо врахування регіональних особливостей сільського розвитку, що сприяє подальшій деградації депресивних регіонів.

Наразі в Україні реалізується комплексна реформа – децентралізація у сфері державної регіональної політики, що включає, зокрема, реформування місцевого самоврядування, адміністративно-територіального устрою та державного управління за напрямками: політика, адміністративний устрій, економічний, територіально-просторовий тощо.

Саме територіально-просторова децентралізація відноситься до регіонального та місцевого планування, при цьому враховуються географічні показники, які застосовуються у визначенні та формулюванні цільових програм й сприяють створенню регіональних і локальних полюсів розвитку.

Для формування цілісної системи планування місцевого розвитку територіальних громад важливим є поєднання базових документів: стратегій місцевого розвитку, просторових програм або генеральних планів, щорічних програм соціально-економічного розвитку територій.

Діагностика поточного стану території повинна базуватися на системному підході, який включає наступні види досліджень:

а) комплексний аналіз – це аналіз статистичних показників стану громади, що полягає у підготовці Профілю громади;

б) соціологічний аналіз – це аналіз стану громади, який ґрунтується на результатах опитування місцевого бізнесу та мешканців громади. Такий аналіз має високий рівень похибки, але дозволяє сформулювати основні можливості й потенційні загрози, узагальнити територіальні особливості;

в) стратегічний аналіз – передбачає використання SWOT-аналізу, PESTLE-аналізу та аналізу ABC, які сприяють упорядкуванню висновків комплексного і соціологічного аналізу, а також інформації щодо громади, регіону.

З метою визначення дієвості стратегічного планування доцільно виокремити способи та шляхи його здійснення, де моніторинг та оцінка виступають необхідними інструментами (Додаток Д).

РОЗДІЛ 2

РОЗВИТОК ТА ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Нині сільські території відграють ключову роль у економічному зростанні як держави у цілому, так і конкретного українського села. Необхідність докорінної зміни системи влади та її територіальної основи на всіх рівнях, здійснення реальних кроків до стимулювання розвитку країни – вказане наразі розглядається як відповідь на сучасні виклики. Саме децентралізація розширює можливості та є потужним важелем стимулювання розвитку сільських територій.

Практична реалізація процесу об'єднання територіальних громад розпочалася з середини 2015 року, а отже таким чином можемо проаналізувати результати дворічної роботи (табл.2.1).

Таблиця 2.1 Динаміка формування об'єднаних територіальних громад у 2015-2017 роках

Показники	Роки		
	2015	2016	2017
Кількість об'єднаних територіальних громад	159	366	665
Кількість територіальних громад, що утворили об'єднані територіальні громади	795	1739	3118
Кількість жителів в об'єднаних територіальних громадах, млн.чол	1,4	3,1	5,7
Середня кількість територіальних громад, які об'єдналися в одній об'єднаній територіальній громаді	5	4,8	4,7
Середня чисельність населення однієї об'єднаної територіальної громади, осіб	8805	8470	8565

Джерело: побудовано за даними [31]

Так, у 2015 році було утворено 159 об'єднаних територіальних громад, що об'єднали 795 територіальних громад та які отримали розширені повноваження і додаткові ресурси. Вказане дозволило їм самостійно реалізовувати проекти розвитку соціальної інфраструктури: ремонтувати і навіть будувати школи, дитсадки, водогони, дороги, системи вуличного освітлення, закуповувати комунальну техніку, створювати комунальні підприємства, дбати про благоустрій території тощо.

Протягом 2016 року відбувся подальший суттєвий прогрес у формуванні об'єднаних територіальних громад – їхня кількість зросла у 2,3 рази проти 2015 року та склала на початок 2017 року 366 громад, які об'єднали 1739 місцевих територіальних громад. Станом на 01 листопада 2017 року в Україні вже діє 665 об'єднаних територіальних громад, до складу яких увійшла 3118 колишніх місцевих рад.

Впродовж аналізу розглянемо динаміку формування об'єднаних територіальних громад у розрізі областей України (рис. 2.1).

Областями-лідерами зі створення об'єднаних територіальних громад є Дніпропетровська (56), Житомирська (45), Волинська (40), Тернопільська (40), Полтавська та Хмельницька (39). Найменшу активність у формуванні об'єднаних територіальних громад проявили Кіровоградська (13), Харківська (12), Київська (9) та Закарпатська (6) області.

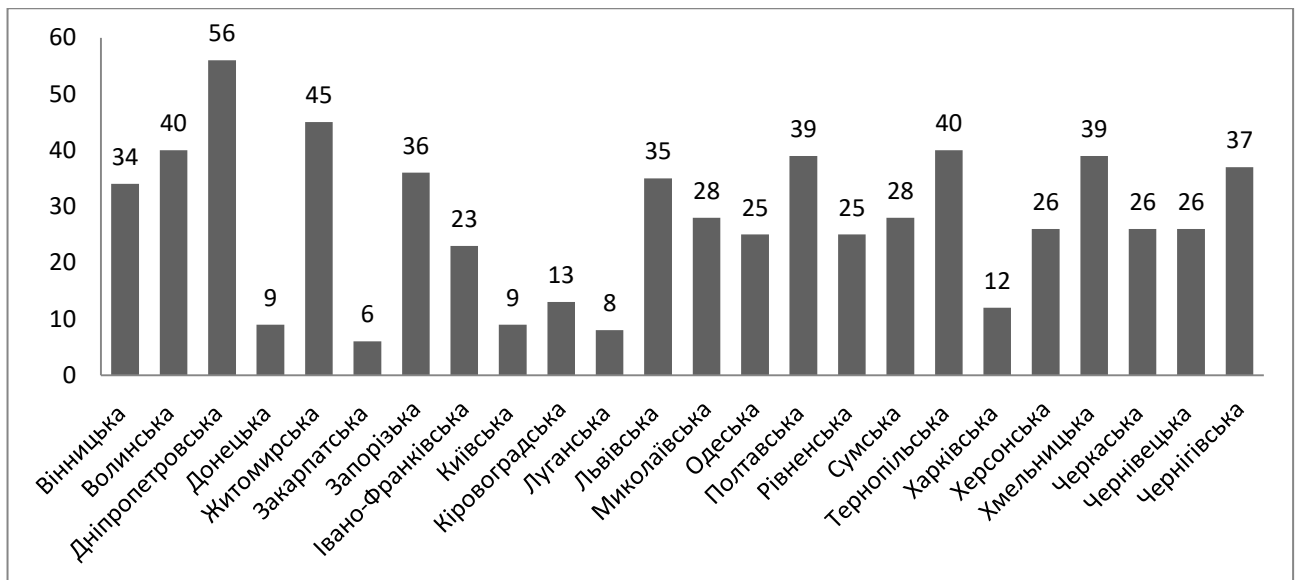

Рисунок 2.1 – Кількість об'єднаних територіальних громад, створених у 2015-2017 роках

Джерело: побудовано за даними [31]

З метою забезпечення ресурсної бази бюджетів об'єднаних територіальних громад для фінансування видаткових повноважень, Бюджетним кодексом України визначено особливості їх формування:

- бюджети об'єднаних територіальних громад мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом;

- до бюджетів об'єднаних територіальних громад, крім доходів, що отримували бюджети до їх об'єднання, зараховується 60% податку на доходи фізичних осіб;

- до бюджетів об'єднаних територіальних громад застосовується горизонтальне вирівнювання податкової спроможності: визначається базова (з державного бюджету – місцевому) чи реверсна (з місцевого бюджету – держбюджету) дотація;

- за рахунок бюджетів об'єднаних територіальних громад (крім видатків на здійснення самоврядних повноважень) фінансуватимуться видатки, які делегуються державою їм на виконання, а саме: видатки на утримання закладів бюджетної сфери – освіти, культури, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, соціального захисту та соціального забезпечення. До того ж джерелом фінансування видатків є як доходи, закріплені Бюджетним кодексом за бюджетами об'єднаних територіальних громад, так і міжбюджетні трансферти з державного бюджету (базова дотація, освітня та медична субвенції, інші дотації та субвенції);

- ради об'єднаних територіальних громад мають право здійснювати місцеві запозичення – як місцеві, так і внутрішні, у тому числі шляхом отримання кредитів (позик) від міжнародних фінансових організацій. Видатки на обслуговування боргу здійснюються за рахунок фонду бюджету розвитку та спрямовуються на реалізацію інвестиційних програм (проектів), метою яких є, наприклад, розвиток комунальної інфраструктури, впровадження ресурсозберігаючих технологій, створення, приріст чи оновлення стратегічних об'єктів

довготривалого користування або об'єктів, які забезпечують виконання завдань міських рад, які спрямовані на задоволення інтересів населення відповідної громади.

Аналіз податкових надходжень до місцевих бюджетів 366 об'єднаних територіальних громад (табл.2.2) свідчить, що розмір останніх за січень-жовтень 2017 року, проти аналогічного періоду 2016 року, зріс на 85,0% та склав 7,5 млрд.грн, а у розрахунку на одного мешканця громади зазначений показник в середньому склав 1,3 тис.грн. Значну частину, а саме 54,8%, у структурі податкових надходжень до місцевих бюджетів у 2017 році займає податок на доходи фізичних осіб та 15,8% – плата за землю, збільшення надходжень яких у 2017 році проти 2016 року склало 2,7 млрд.грн та 0,2 млрд.грн відповідно.

Таблиця 2.2 Податкові надходження до бюджетів об'єднаних територіальних громад за січень-жовтень 2016-2017 років, млн.грн

Податкові надходження	Надходження		Відхилення 2017 р. від 2016 р.	
	2016 р.	2017 р.	+(-)	%
Всього, з них:	4031,6	7460,1	3428,5	185,0
Податок на доходи фізичних осіб	1372,2	4091,8	2719,6	298,2
Акцизний податок	586,9	657,9	71,0	112,1
Плата за землю	981,0	1181,2	200,2	120,4
Єдиний податок	855,9	1183,1	327,2	138,2
Податок на нерухоме майно	71,0	122,7	51,7	172,8

Джерело: побудовано за даними [31]

Дослідження проведені фахівцями групи фінансового моніторингу Центрального офісу реформ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України за підтримки програми U-LEAD свідчать про те, що найнижчі показники фінансової спроможності характерні саме для більшості невеликих громад. Виняток становлять окремі невеликі громади на території яких розміщені бюджетоутворюючі та потужні підприємства реального сектору економіки.

Наявність закономірності між фінансовою спроможністю та чисельністю населення громади пояснюється тим, що у великих громадах більш вигідно розвивати малий та середній бізнес, оскільки там є достатній трудовий ресурс, більш ємний місцевий ринок збуту товарів і послуг та кращі перспективи для сталого розвитку громади. Великі громади мають більший потенціал та більше можливостей для забезпечення належного утримання об'єктів інфраструктури, функціонування закладів та установ комунальної власності, а органи місцевого самоврядування можуть забезпечити надання якісних публічних та комунальних послуг.

Одним з інструментів політики місцевого розвитку, що набуває останнім часом дедалі більшого поширення в багатьох європейських країнах, у тому числі і в Україні, є співробітництво територіальних громад.

Законом України «Про співробітництво територіальних громад» № 1508-VII від 17.06.2014 року визначено організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва,

його стимулювання, фінансування та контролю, зокрема у формі:

- делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів;

- реалізації спільних проектів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів;

- спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів;

- утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій – спільних інфраструктурних об'єктів;

- утворення суб'єктами співробітництва спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень [31].

На сьогодні в Україні є чимало прикладів успішного міжмуніципального співробітництва, коли дві чи більше громад, на договірних засадах, домовляються про спільне вирішення питань, які є для них актуальними. Так, проведений аналіз свідчить, що найбільше укладено договорів з реалізації спільних проектів, які передбачають координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів. Проте, за формою співробітництва з утворенням спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень, на жаль не зареєстровано жодного договору (рис.2.2).

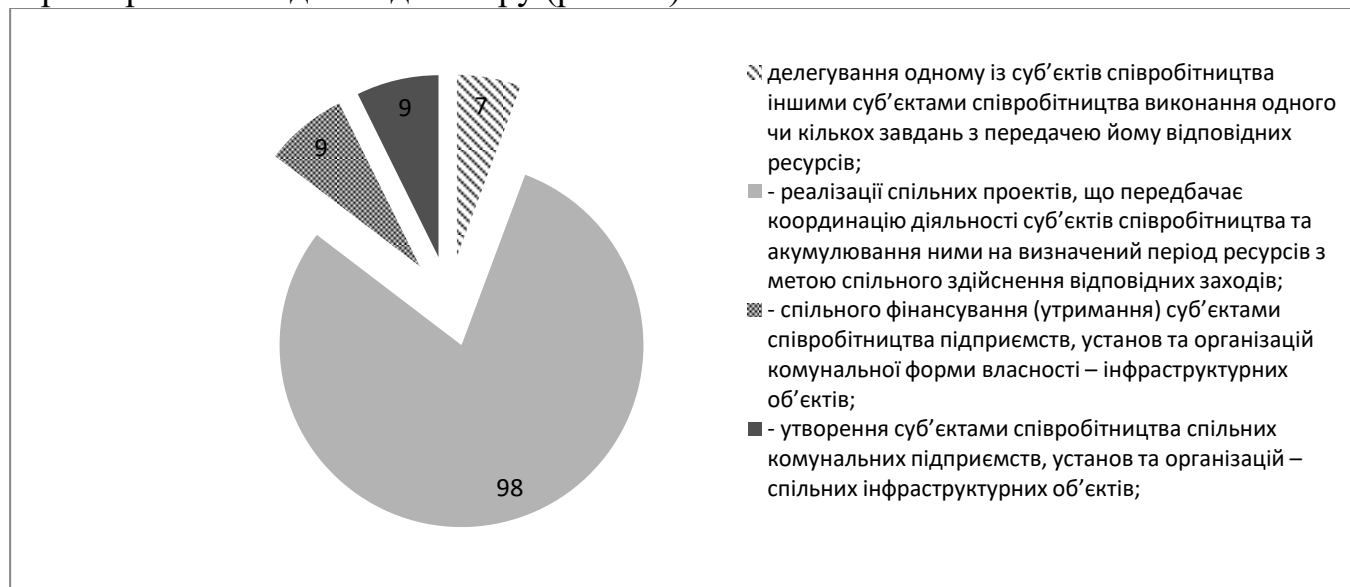

Рисунок 2.2 – Стан укладання договорів про співробітництво територіальних громад станом на 17.01.2018 року

Джерело: побудовано за даними [32]

Аналіз кількості укладених угод про співробітництво між територіальними громадами за адміністративно-територіальними одиницями (рис. 2.3) свідчить про їх низьку активність щодо укладання таких договорів. Зокрема, лідерами є громади Полтавської (50) та Івано-Франківської (10) областей, а в п'яти областях, у тому числі Миколаївській, не укладено жодного договору.

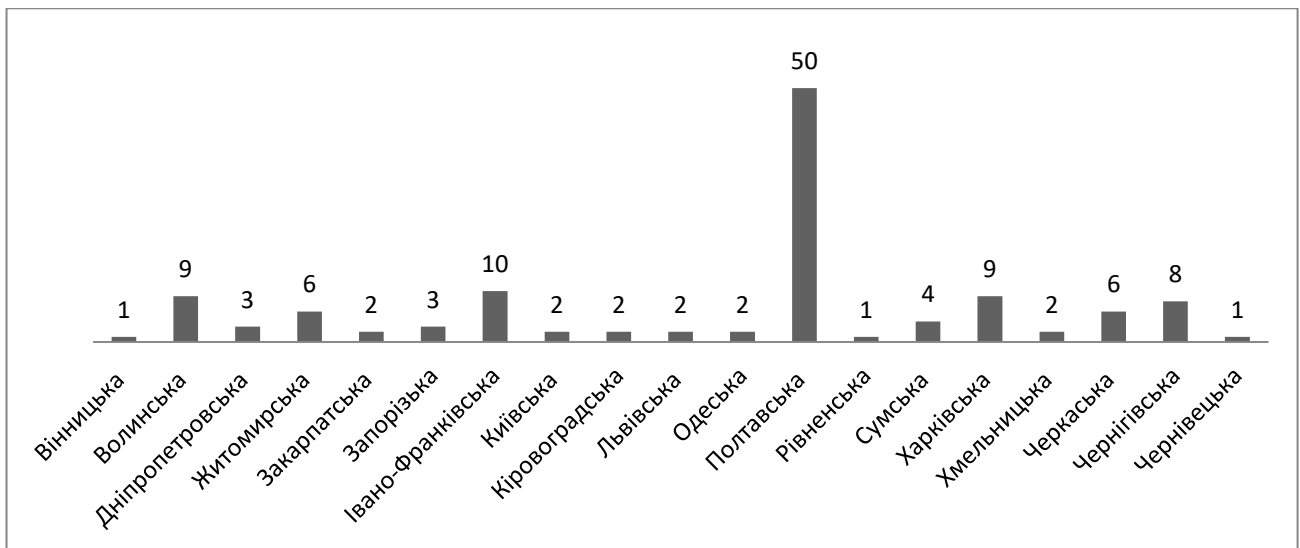

Рисунок 2.3 – Стан укладання договорів про співробітництво за адміністративно-територіальними одиницями станом на 17.01.2018 року

Джерело: побудовано за даними [33]

Прикладами успішної реалізації проектів співпраці об'єднаних територіальних громад є:

- у Полтавській області, це такі проекти як «Оновлене життя місцевої пожежної охорони-запорука безпечної життєдіяльності громад», «Створення місцевої пожежної охорони», «Очистим землю від сміття задля здорового життя», проект спільного фінансування (утримання) інфраструктурного об'єкта комунального підприємства «Питна вода», делегування виконання окремих завдань «Кластер зеленого туризму територіальних громад», «Придбання санітарного автомобіля» тощо;

- у Івано-Франківській області – «Співробітництво територіальних громад Старолисецького мікрорегіону в сфері поводження з твердими побутовими відходами», «Нове будівництво полігону твердих побутових відходів і сміттесортувальної лінії в урочищі «Чобіток» в м. Надвірна Івано-Франківської області», «Завершення будівництва II черги підвідного газопроводу високого тиску Надвірна-Ланчин», «Відновлення пошкоджених водозахисних дамб і берегоукріплень та будівництво нових дамб на річці Бистриця Надвірнянська» тощо;

- у Харківській області – створення спільного комунального підприємства «Благоустрій», «Тільки разом зробимо село привабливим», «Поліпшення дорожніх умов та транспортного обслуговування населення», створення спільного комунального підприємства «Добробут» тощо;

- у Черкаській області – «Якісні дороги – міст для об'єднання громад», «Придбання техніки та обладнання для збору та вивезення твердих побутових відходів комунальному підприємству «Господарське управління «Будинок рад»» тощо;

- у Волинській області – утворення спільного комунального підприємства «Екотехнопарк «Північна Турія», «Активізація культурних послуг», «Покращення якості надання медичних послуг», «Ремонт дорожнього покриття», «Надання адміністративних послуг», «Якісна освіта» тощо;

- Житомирській області - це спільне фінансування (утримання) підприємств, установ та організацій комунальної форми власності «Олевська дитячо-юнацька спортивна школа».

Якщо ж узагальнити укладені договори про співробітництво за предметом складання, то переважна їх кількість направлена на поліпшення соціальної інфраструктури територій громад, утилізацію твердих побутових відходів, підвищення якості та доступності соціальних послуг, освіти та охорони здоров'я тощо.

Проведене дослідження фінансової спроможності 19 об'єднаних територіальних громад Миколаївської області за I півріччя 2017 року (табл.2.3), дозволяє зробити висновок, що найбільша питома вага видатків на утримання службовців (без урахування субвенцій) припадає на бюджет Воскресенської громади – 26%, найменша (5%) – Галицинівської громади.

Таблиця 2.3 Оцінка фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад Миколаївської області за I півріччя 2017 року

Назва об'єднаної територіальної громади	Площа об'єднаної територіальної громади, км ²	Чисельність населення громади на 01.01.2017 р., тис. осіб	Власні доходи у розрахунку на одного мешканця громади, грн	Рівень дотаційності бюджетів, %	Капітальні видатки у розрахунку на одного мешканця, грн	Питома вага видатків на утримання апарату управління у власних ресурсах (без трансфертів), %
Баштанська	773,9	22,8	1247,5	4,2	20,7	16,2
Благодатненська	370,0	5,8	1554,7	-8,7	6,3	13,8
Бузька	161,5	3,2	1987,6	3,8	22,9	13,2
Веселинівська	349,8	12,1	1068,1	8,4	43,2	16,1
Веснянська	48,0	3,5	2189,7	-3,7	106,2	11,8
Воскресенська	139,8	11,2	534,1	32,4	1,8	25,9
Галицинівська	311,4	7,7	4429,5	-21,8	131,2	5,2
Доманівська	225,0	8,3	960,7	10,5	0,0	11,6
Кам'яномостівська	119,8	4,0	708,8	18,6	30,6	21,8
Коблівська	264,4	6,6	2430,2	0,6	293,4	20,4
Куцурубська	758,5	8,0	1015,4	6,0	156,5	19,4
Михайлівська	447,6	2,9	1829,3	-6,8	27,4	16,1
Мостівська	334,2	3,7	1415,9	2,4	21,2	17,8
Нечаянська	203,8	3,6	1197,0	14,6	98,3	18,9
Олександрівська	288,5	9,5	744,4	22,4	6,4	22,0
Ольшанська	570,6	6,0	2368,5	-4,3	127,3	7,1
Прибужанівська	363,6	8,1	792,2	14,5	6,0	15,1
Чорноморська	175,9	3,7	888,4	13,2	14,3	18,3
Шевченківська	143,5	10,5	1101,8	10,3	8,3	11,9

Джерело: побудовано за даними [34]

Найвищий рівень дотаційності бюджету мають Воскресенська (32,4%), Олександрівська (22,4%) та Кам'яномостівська (18,6%) громади, а найменший – Галицинівська (-21,8%), Благодатненська (-8,7%) та Михайлівська об'єднані територіальні громади (-6,8%).

Фактичні надходження власних доходів на 1 мешканця по об'єднаних територіальних громадах Миколаївської області за I півріччя 2017 року, у порівнянні з аналогічним періодом 2016 року, зросли майже в 1,6 рази (з 886 грн до 1417 грн) (рис.2.4).

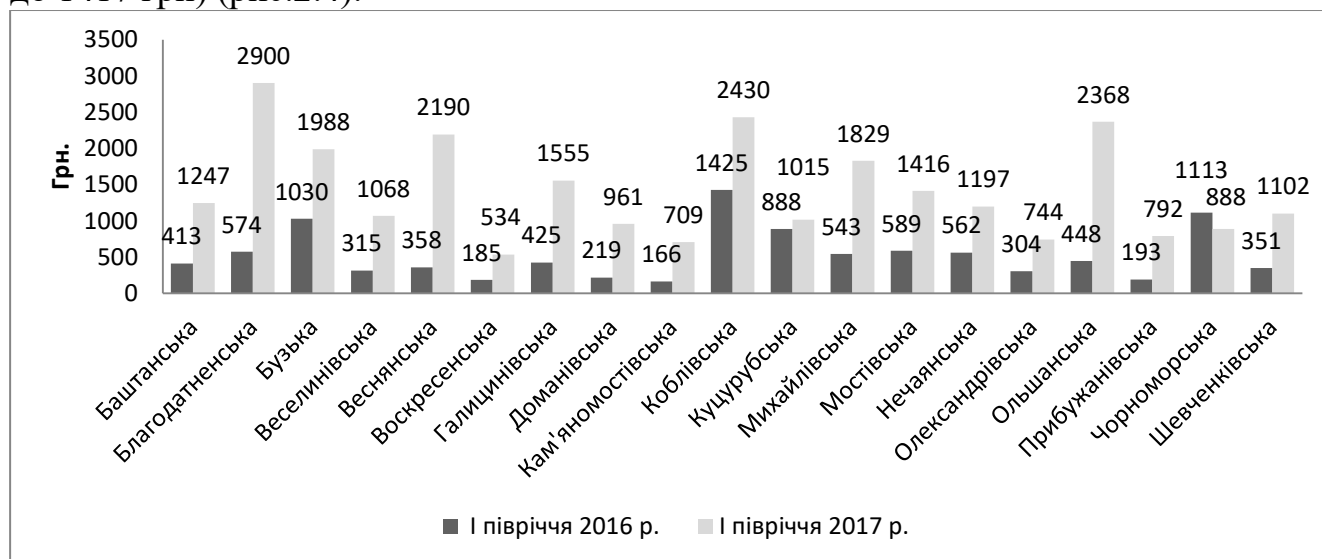

Рисунок 2.4 – Фактичні надходження власних доходів на 1 мешканця об'єднаних територіальних громад Миколаївської області

Джерело: побудовано за даними [33]

Відповідно до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 березня 2016 року об'єднані територіальні громади отримують субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад.

Так, станом на 01 січня 2017 року, об'єднані територіальні громади Миколаївської області отримали 87558,1 тис.грн підтримки на виконання 133 проектів, зокрема за рахунок субвенції з державного бюджету – 83745,52 тис.грн та коштів місцевих бюджетів – 3812,58 тис.грн.

Субвенція, що надається для формування інфраструктури по об'єднаних територіальних громадах Миколаївської області (рис.2.5) була спрямована на виконання наступних проектів: культура (ремонт будинків культури) – 13, житлово-комунальне господарство (ремонт об'єктів житлово-комунального господарства, водопровідних мереж, освітлення доріг тощо) – 83, освіта (придбання шкільних автобусів, меблів, комп'ютерної техніки, капітальний ремонт дошкільних навчальних закладів та шкіл) – 32, медицина (ремонт фельдшерсько-акушерських пунктів) – 5.

Про досягнення реформи місцевого самоврядування та територіальної організації свідчить кращі практики об'єднаних територіальних громад, які за короткий період від початку прийняття рішення про об'єднання, зробили відчутний крок вперед на шляху кардинальних змін в розвитку інфраструктури території, підвищення добробуту людей, підтримки і розвитку малого та середнього бізнесу, створення робочих місць, надання адміністративних послуг.

Заслугове на увагу досвід Білозерської об'єднаної територіальної громади

Черкаської області в сфері надання адміністративних послуг за європейським взірцем. Так, створений в громаді центр діє протягом 2017 року та надає 48 видів послуг, вартість даного проекту склала понад 600 тис.грн, з яких 350 тис.грн є внеском громади, інші кошти – за рахунок Державного фонду регіонального розвитку. Крім того, Білозерська об'єднана територіальна громада – перша громада в Україні, яка закуповує обладнання з виготовлення паспортів для центру надання адміністративних послуг.

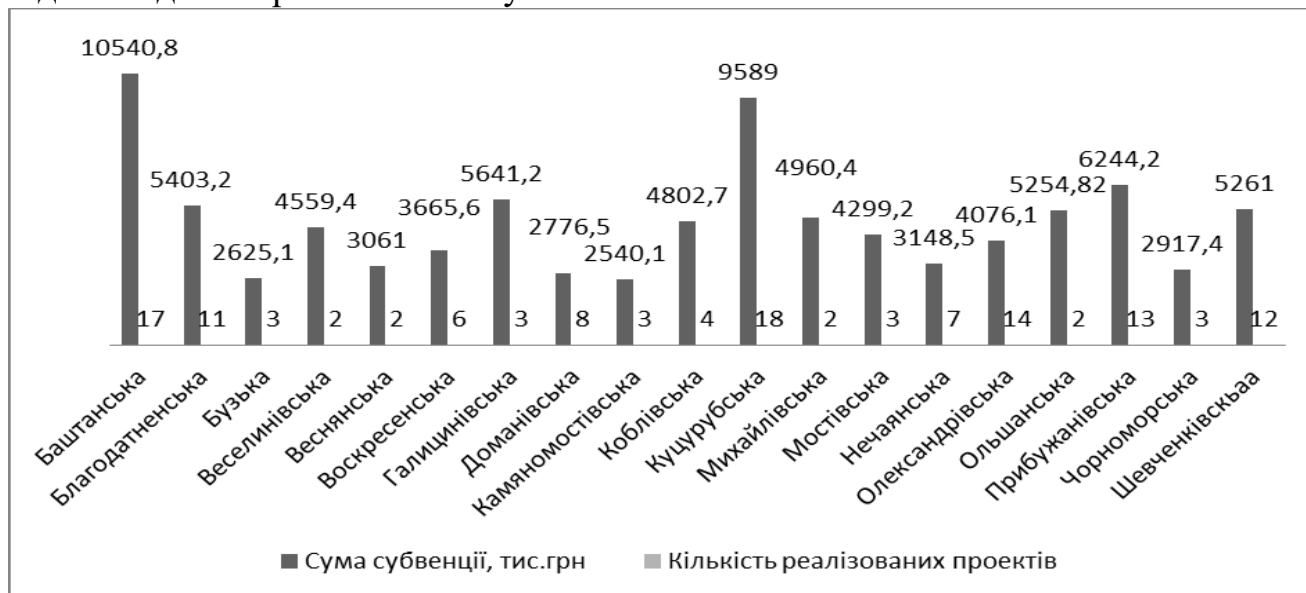

Рисунок 2.5 – Розмір субвенції на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад Миколаївської області та кількість реалізованих ними проектів, 2017 рік

Джерело: побудовано за даними [33]

Якушинецька об'єднана територіальна громада Вінницької області першою в Україні створила відділення муніципальної поліції. За порядком наглядають троє співробітників і переважно опікуються питаннями благоустрою.

На території Бобринецької об'єднаної територіальної громади Кіровоградської області на площі 30 га будується сонячна електростанція потужністю 10 МВт. З побудови такої електростанції громада отримує можливість частково забезпечити власні потреби в електроенергії, буде створено до 20 робочих місць для мешканців громади. По завершенню будівництва 7% від кошторисної вартості проекту буде виділено на розвиток громади, що передбачено відповідними пунктами угоди. Першу чергу сонячної електростанції вже здано в експлуатацію. У селі Олександрівка Маловисківської об'єднаної територіальної громади у центрі населеного пункту встановлено вуличне освітлення. Ліхтарі та акумулятори придбані за кошти, виділені з місцевого бюджету Маловисківської громади.

На Черкащині проблему із переробкою сміття планують вирішувати шляхом міжмуніципального співробітництва. Так, в Іллінецькій міській територіальній громаді будуватимуть сміттесортувальний завод потужністю 500 кг твердих побутових відходів на годину (вартість проекту 3,5 млн.грн, кошти надано обласним Фондом охорони навколишнього природного середовища). За кошти цього фонду на умовах співфінансування громада вже придбала нову

спецмашину для збирання і вивезення побутових відходів (економія складає до 1000 грн на добу). Крім того, за рахунок коштів громади придбано прес, що виробляє брикети з пластику, які також реалізуються.

Кіптівська об'єднана територіальна громада вбачає своє майбутнє, насамперед, в залученні молоді до сільської місцевості. Так, на території громади функціонує Будинок культури з сучасною конференц-залом та бібліотекою з новою комп'ютерною технікою. Молодим сім'ям, що запрошуються до громади, відразу надають житло та працевлаштовують, а за народження малюка в бюджеті громади закладена одноразова допомога в розмірі 20 тис.грн.

У Новоукраїнській об'єднаній територіальній громаді Кіровоградської області нині реалізується проект з будівництва сучасного універсального баскетбольного майданчика «Basket». Даний проект став переможцем серед ідей, запропонованих дітьми для реалізації у громаді та розроблений у Центрі розвитку ініціатив молоді Новоукраїнської громади.

Тульчинська міська об'єднана територіальна громада у червні 2017 року вперше в Україні приймала Міжнародний оперний фестиваль у форматі «open air», який проходив у Палаці Потоцьких в Тульчині. Проведенні такого заходу є дієвим інструментом відродження туристичного потенціалу міста Тульчин.

Маловисківська міська територіальна громада Кіровоградської області другий рік поспіль приймає авіаційний фестиваль «Вись», у рамках якого демонструються польоти повітряних куль та літаків, фігури вищого пілотажу, стрибки з парашутом, імітація повітряного бою, проведення Третього етапу Чемпіонату України з дрон-рейсінгу, польоти радіокерованих авіамоделей.

Черкащина також відома своїми культурними заходами: Міжнародний мотофестиваль «Тарасова гора» (с. Благодатне), Міжнародний фестиваль «VIRA FEST» (м. Чигирин), фестиваль «Святого Миколая» (резиденція гетьмана Богдана Хмельницького), Всеукраїнський фестиваль Тараса Шевченка «She.fest» (с. Моринці), фестиваль нескореної нації «Холодний Яр» (с. Грушівка). Оскільки в останні роки фестивальний туризм набуває все більшого поширення, то проведення відповідних заходів сприяє культурно-пізнавальному та розважальному місцевому розвитку громад.

Узагальнюючи вище викладене, необхідно відмітити, що безперечно безліч історій успіху стали можливими завдяки різноманітним програмам підтримки, у тому числі і за кошти міжнародних донорів. Але вектор стійкого розвитку, вже закладений у стратегіях розвитку громад, та навички пошуку джерел ресурсів дозволять і в подальшому знаходити засоби для позитивних перетворень у громадах. Нині для всіх громад відкрито безліч можливостей, а чи будуть ці можливості використані, залежить виключно від самих мешканців села, селища чи містечка.

РОЗДІЛ 3

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВАЖЕЛІ УДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Забезпечення належного рівня життя та надання якісних послуг, зокрема у сфері соціального захисту, охорони здоров'я, освіти та культури, житлово-комунального господарства, завдяки гармонійному поєднанню кадрових ресурсів, достатнього фінансового забезпечення та розвинутої інфраструктури є метою функціонування спроможних територіальних громад, які є невід'ємними одиницями нової системи адміністративно-територіального устрою країни.

В основі інноваційного потенціалу лежить інновація, яка визначається як ідея, новітній продукт (технології, організація праці, управління), новий спосіб реалізації діючих процесів в економічній, соціальній, екологічній та інших сферах діяльності, що забезпечує відтворювальні процеси.

Створення власної ідентичності – «бренду» громади, це ефективний важіль управління нею, що сприяє формуванню відповідальності, довіри, єдності, солідарності, поваги, взаєморозуміння серед мешканців громади, виявленню та розкриттю місцевих конкурентних переваг. Просування місцевих унікальних відмінностей та формування бренду громади на їх основі – найефективніший інструмент підвищення її інвестиційної привабливості. Використання такого сучасного маркетингового інструменту як брендинг, дозволяє забезпечити інформацією потенційних інвесторів.

Основними сучасними інструментами формування ідентичності громади є – спільні проекти органів місцевої влади та мешканців громади (загальні свята, спортивні змагання та інші заходи), та насамперед, це візуалізація, символіка, зокрема герб та бренд. Так, до розробки айдентики (від англійського «identity» – ідентичність, характерні риси, індивідуальність) має бути залучене населення громади, представники місцевого бізнесу, експерти, що сприятиме формуванню у більшості з них відчуття причетності до життя громади та її майбутнього. Як показує практика, саме такими об'єднаними територіальними громадами, насамперед, цікавляться потенційні інвестори.

Використання медійної стратегії просування бренду та його інструментів є одним з перспективних напрямків інноваційного характеру розвитку спроможної громади (рис.3.1).

Важливим фактором для розвитку громади є безперечно фінансові ресурси, але як свідчить практика, для виконання певних програм, проектів чи заходів власних ресурсів громади не вистачає і тому виникає питання їх пошуку.

Поняття «фандрейзинг» (з англійського «fundraising» – збір коштів) досить нове та означає процес збору добровільних внесків грошових коштів або інших ресурсів шляхом запиту пожертвувань від приватних осіб, підприємств, благодійних фондів або державних установ. Незважаючи на те, що залучення коштів зазвичай пов'язане зі збирання грошей для неприбуткових організацій, в зарубіжній практиці даний термін використовується для позначення та залучення інвесторів або інших джерел капіталу.

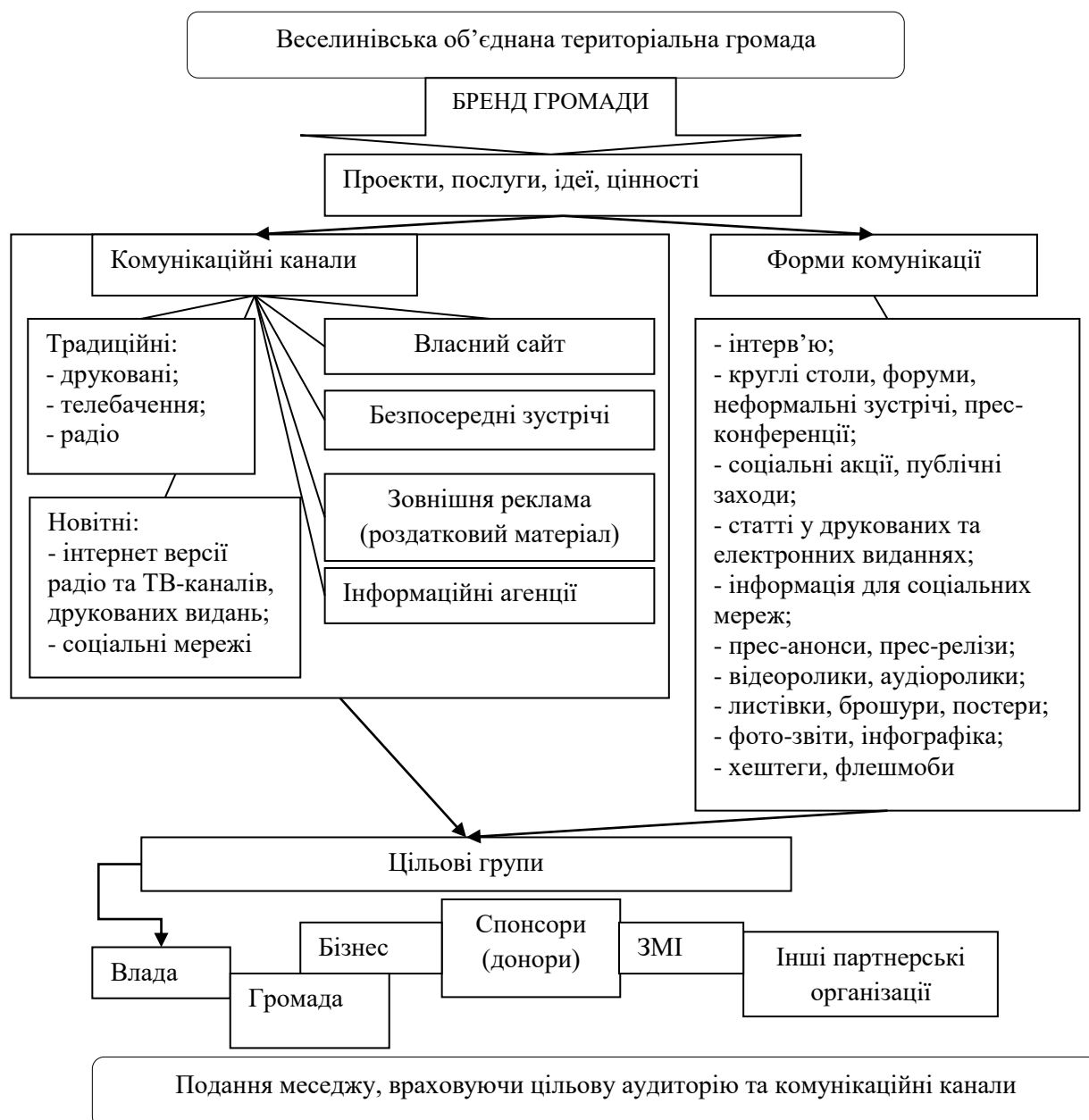

Рисунок 3.1 – Медійна стратегія «бренду» Веселинівської об'єднаної територіальної громади

Перспективним напрямком фандрейзингу для Веселинівської об'єднаної територіальної громади є використання можливостей грантового фінансування та отримання пільгових кредитів, що є додатковим джерелом реалізації соціально-економічних програм та дозволяє громаді долучитись до вирішення нагальних місцевих проблем: ремонту доріг, систем водопостачання та водовідведення, газифікації; будівництва й ремонту шкіл, лікарень, дитячих садків, інших об'єктів соціальної інфраструктури; запровадження енергоощадних технологій; стимулювання підприємництва та сприяння самозайнятості.

Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» в Україні було запроваджено реформу адміністративно-територіального устрою, зокрема і відповідні процеси реформування розпочалися і у Веселинівському районі (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 Адміністративно-територіальний устрій Веселинівського району

Назва ради	Населення	Назва населеного пункту
Веселинівська об'єднана територіальна громада		
Селищна:		
Веселинівська	6238	смт. Веселинове
Токарівська	2077	смт. Токарівка, с. Бондарівка, с. Виноградівка, с. Воронівка, с. Михайлівка, с. Новопавлівка
Сільська:		
Зеленівська	269	с. Колосівка, с. Кутузівка, с. Улянове
Луб'янська	352	с. Бузоварове, с. Іванівка, с. Калинівка, с. Нововоскресенка, с. Петрівка, с. Райдолина
Порічанська	746	с. Поріччя, с. Градівка
Веселинівська районна державна адміністрація		
Сільська:		
Варюшинська	681	с. Варюшине. с. Новий Городок
Катеринівська	707	с. Катеринівка, с. Весняна Квітка, с. Новокатеринівка
Кубряцька	305	с. Кубряки, с. Гамове, с. Іванівка
Миколаївська	679	с. Миколаївка, с. Урсулівка, с. Степанівка, с. Подолянка, с. Суха Балка
Новосвітлівська	1410	с. Новосвітлівка
Подільська	835	с. Поділля, с. Григорівка, с. Первенець, с. Новосілка, с. Новогригорівка
Покровська	1027	с. Покровка
Ставківська	611	с. Ставки, с. Староолексіївка, с. Федорівка, с. Штукар, с. Зоря, с. Києво-Олександрівське, с. Новий Степ
Широколанівська	1833	с. Широколанівка, с. Піщаний Брід

Як свідчить аналіз адміністративно-територіального устрою Веселинівського району (станом на 01.01.2018 року), до складу Веселинівської об'єднаної територіальної громади увійшли дві селищні та три сільські ради, загальна чисельність населення складає 9682 особи. При цьому, 9 сільських рад залишилися у підпорядкуванні Веселинівської райдержадміністрації.

Для порівняння Веселинівської об'єднаної територіальної громади та Веселинівської районної державної адміністрації ми обрали головний критерій – дохідну частину бюджету та його фактичне виконання за 9 місяців 2017 року (Додаток Е). Загальна сума доходної частини Веселинівської ОТГ у порівнянні з Веселинівською райдержадміністрацією є меншою майже в 16 разів, та складає 17 млн 433 тис.грн. Проте, відмітимо, що основною складовою (майже 85%) доходної частини бюджету райдержадміністрації є трансферти, а саме – дотації та субвенції з державного бюджету на освіту, допомогу по соціальним виплатам, наданню пільг та житлових субсидій населенню. Власні ж надходження бюджету райдержадміністрації складають відповідно 15%, з них 12% – податкові надходження, з яких 100% – це податок з доходів фізичних осіб та 3% – неподаткові надходження (надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами, за оренду майна бюджетних установ, надходження бюджетних установ від реалізації в установленому порядку майна, благодійні

внески, гранти та дарунки).

Аналіз доходної частини Веселинівської ОТГ свідчить, що співвідношення власних джерел та трансфертів складає 45% та 55% відповідно. Серед власних доходів провідна роль належить податку на доходи фізичних осіб – 24% або 4214,5 тис.грн, податку на майно – 10% (1792,7 тис.грн) та єдиному податку – 6,0% або 1049,2 тис.грн. Основна частина трансфертів – це медична та освітня субвенції – загальна питома вага яких складає 42% або 7329,9 тис.грн у загальній сумі трансфертів.

Аналіз доходної частини місцевих бюджетів у розрізі сільських рад (Додаток Ж) за січень-вересень 2015-2017 років свідчить про те, що бюджет по доходам сільських рад в цілому виконувався, окрім 2015 року, де відсоток виконання коливався від 70% до 95%.

Аналіз використання бюджетних коштів, спрямованих на фінансування підприємств житлово-комунального господарства в розрізі сільських рад Веселинівського району за 2015-2017 роки (Додаток З), свідчить про фактичне не виконання передбаченого фінансування особливо у 2017 році.

Програми, що направлені на соціально-економічний розвиток Веселинівського району (Додаток И), протягом 2015-2017 років виконані всього на 96%, 56% та 53% відповідно.

Відповідно до Порядку та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад Веселинівська об'єднана територіальна громада у 2017 році отримала 3958,35 тис.грн субвенції, зокрема за рахунок якої було придбано автогрейдер BGD-140, трактор Беларус-82.1, косарку для укосів каналів К-78М.

У серпні 2017 року Веселинівською об'єднаною територіальною громадою за кошти місцевого бюджету, а це 844,5 тис.грн, було придбано новий муніципальний автобус «Рута 22 Нова» для забезпечення перевезення населення. До нового навчального року було проведено капітальний ремонт та модернізацію у Колосівській ЗОШ I-III ступенів. З метою покращення медичного обслуговування населення Веселинівської об'єднаної територіальної громади з січня 2018 року розпочинає свою роботу комунальний заклад «Центр первинної медико-санітарної допомоги Веселинівської селищної ради». На сьогодні Веселинівською об'єднаною територіальною громадою для проведення ремонтних робіт вже виділено близько 1,0 млн.грн, оскільки приміщення вже багато років не функціонувало та було у дуже занедбаному стані. Не оминули увагою благоустрій громади. Згідно Програми соціально-економічного та культурного розвитку Веселинівської ОТГ, виконано масштабні роботи по вуличному освітленню, в результаті яких у 12 населених пунктах громади, встановлено близько двохсот світлоточок. Проведено поточний ремонт доріг на загальну суму 2426,0 тис.грн. У листопаді 2017 року в селі Нововоскресенка Лубянського старостинського округу Веселинівської ОТГ після повної реконструкції відбулося відкриття дитячого садочку, який обладнано за усіма сучасними вимогами. Всього з бюджету Веселинівської ОТГ на потреби закладів дошкільної освіти у 2017 році витрачено 1174,7 тис.грн.

Як відомо, з 1 липня 2018 року набудуть чинності зміни до державного

стандарту 3662:2015 «Молоко-сировина коров'яче. Технічні умови», які прописані в Угоді про асоціацію з Європейським союзом та передбачають лише три сорти молока: екстра-клас, вищий і перший. А це означає, що молоко другого гатунку чи негатурного, яке сьогодні переважно надходить від населення, переробники не зможуть закуповувати.

Тому, вже нині, сільським мешканцям, які тримають корів необхідно вживати певних заходів, зокрема, об'єднуватись у кооперативи чи створювати міні-молочні сімейні ферми. Згідно Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств, фінансова підтримка сільськогосподарським обслуговуючим кооперативам буде надаватися для придбання обладнання із зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, а саме – за доїльне обладнання і обладнання для охолодження молока. Так, фінансова підтримка надається у розмірі 70% вартості придбаного обладнання, без урахування сум податку на додану вартість, але не більше ніж 3000,0 тис.грн на один сільськогосподарський обслуговуючий кооператив. На нашу думку, запропоновані варіанти (Додаток К) організації сільськогосподарського обслуговуючого молочарського кооперативу мають перспективу розвитку, але найбільш доцільним, в умовах Веселинівської об'єднаної територіальної громади, є третій варіант – а саме поєднання виробництва та власної переробки, і за якого члени кооперативу зможуть отримати відшкодування витрат на придбання обладнання, виробляти сировину якісного гатунку, продавати власну продукцію та отримати додатковий дохід (рис.3.2).

Рисунок 3.2 – Модель організації обслуговуючого сільськогосподарського молочарського кооперативу на базі Веселинівської об'єднаної територіальної громади (III варіант)

Економічним стимулом для мешканців Веселинівської об'єднаної територіальної громади стане отримання значно більшої вигоди за обсяг молока, тобто прибуток буде формуватися за рахунок великих партій та може скласти до

2-2,5 грн на літрі.

З метою забезпечення розвитку громади як спроможної, слід провести діагностику поточного стану громади шляхом комплексного дослідження стану території, вивчення потенціалу громади, аналізу можливостей середовища, визначення готовності головних учасників ринку до активної та узгодженої поведінки у формуванні конкурентних переваг. Для вказаного використано системний підхід, який включає наступні види досліджень: комплексний аналіз (аналіз статистичних показників стану громади, що полягає у підготовці Профілю громади); соціологічний аналіз (аналіз стану громади, який ґрунтується на результатах опитування місцевого бізнесу та мешканців громади); стратегічний аналіз (передбачає використання SWOT-аналізу, PESTLE-аналізу та аналізу ABC, які сприяють упорядкуванню висновків комплексного і соціологічного аналізу, а також інформації щодо громади, регіону).

Інформація, що викладена у Профілі громади має на меті дві цілі: розкрити фактичний (поточний) стан громади та окреслити можливості її розвитку. Структуру «Профілю громади» для Веселинівської ОТГ наведено у додатку Л.

Статистична інформація, що представлена у профілі громади має містити логічні зв'язки, роз'яснення співвідношень між економічними показниками, а саме: демографічні та природні демографічні тенденції, механічну міграцію та зайнятість, рівень освіти населення, структуру та якість потоків інвестицій, якість інфраструктури.

Стратегії та програми соціально-економічного розвитку є основними соціальними важелями регулювання розвитку сільських територій.

З метою підвищення рівня життя і соціального захисту населення громади та її конкурентоспроможності, а також рівня соціально-економічного розвитку територій, на основі даних діагностики стану розвитку Веселинівської ОТГ та результатів узагальнення пропозицій основних суб'єктів територіального розвитку нами розроблено Стратегію соціально-економічного розвитку Веселинівської ОТГ на 2018-2025 роки (Додаток М). Подальшим кроком має стати розробка Програми соціально-економічного розвитку Веселинівської ОТГ на 2018-2025 роки з урахуванням вказаних стратегічних пріоритетів та основних завдань, а подальша її реалізація у повній мірі забезпечить сталий місцевий розвиток Веселинівської об'єднаної територіальної громади.

Відповідне стратегічне планування є базовою основою програм місцевого розвитку та ефективної діяльності суб'єктів ринку, що сприяє підвищенню готовності громади до майбутніх подій, втіленню плану дій місцевого розвитку громади і підвищенню результативності контролю за ними, раціональному використанню ресурсів та залученню інвесторів, зменшенню впливу кризових явищ, гармонізації цілей членів громади, органів місцевого самоврядування та бізнесу.

Місцевий розвиток громади забезпечується розвитком підприємництва рівень якого, у свою чергу, залежить від сприятливого бізнесового середовища, комфортності та сталості умов бізнес-клімату на території громади. У дисертаційному дослідженні доведено, що перспективними напрямками місцевого розвитку сільських територій є ведення органічного землеробства,

створення агрокластерів, обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів, а також розвиток несільськогосподарських видів діяльності, зокрема зеленого туризму.

Власні перспективи в розвитку галузі сільського зеленого туризму має і Веселинівська об'єднана територіальна громада:

1). Туристичний потенціал:

- страусина ферма «Кременівський страус» (с. Кременівка);
- страусина ферма «Саванна» (с. Ставки);
- табір відпочинку «Веселинка» (с. Варюшине);
- криниця з цілющою водою (с. Покровка);
- лісовий заказник місцевого значення (с. Варюшине);
- гідрологічний заказник місцевого значення – Катеринівське водосховище (с. Катеринка);
- гідрологічна пам'ятка місцевого значення (с. Урсулівка).

2). Історико-культурні пам'ятки архітектури:

- Веселинівський районний історичний музей;
- водонапірна башта (с. Миколаївка);
- татарська місто-фортеця Балаклея (с. Покровка);
- музей історії села Катеринівка (хата німця-колоніста);
- Триалтарна католицька церква Святого Мартіна XVIII ст., (нині діюча православна Свято-Покровська церква) (с. Піщаний Брід);
- будівля чоловічої гімназії 1907 року (с. Широколанівка);
- будівля костелу св. Архангела Рафаїла XVIII ст. (с. Широколанівка).

Розроблено туристично-краєзнавчі маршрути «Золота пектораль (Стежками Бориса Мозолевського)», «Кільце долини троянд», «Німецькі поселення Півдня України» з ознайомленням з пам'ятками архітектури Водонапірна башта (с. Миколаївка), залишки татарської міста-фортеці Балаклея (с. Покровка), криниця з цілющою водою (с. Покровка), історико-культурні пам'ятками часів німецьких поселень.

Значного економічного та культурного поштовху розвитку Веселинівського району надали численні німецькі поселення, що почали виникати тут в кінці XVIII на початку XIX ст. Найбільшими німецькими колоніями першої половини XIX ст. були – Ландау (с. Широколанівка), Шпеєр (с. Піщаний Брід), Катериненталь (с. Катеринка), Ватерлоо (с. Ставки) та Рандштат (с. Поріччя). Так, туристичний маршрут «Німецькі поселення Півдня України» стане привабливим для залучення туристів із Німеччини, оскільки багатьох з них, пов'язує з цими місцями родова історія.

Візитівкою села Катеринівка є приватний музей «Хата німця колоніста», що є єдиним етнографічним музеєм на території Миколаївської області. Він розміщений в автентичній хаті німецького пастора, в якому відтворено побут німецьких поселенців XIX століття. Крім того, після цікавої екскурсії туристів запрошують відпочити на берегах Катеринівського водосховища (гідрологічний заказник), яке зокрема, є об'єктом сільського зеленого туризму.

Особливо перспективним об'єктом туристичного інтересу можуть стати руїни татарського міста-фортеці Балаклея (XIII ст.), яке було розташовано при

впадінні річки Чичиклія в Південний Буг, та охороняло турецькі судна та кораблі, що приходили за сировиною. Вважається, що в часи Золотої Орди місто було крупним торгівельно-ремісницьким центром в Північно-східному Причорномор'ї, де розташовувалася західна ставка золотоординських ханів. Це підтверджується монетами XIV-XV ст., а також залишками чорнолакової та кольорової кераміки знайденими на території.

До послуг туристів, які бажають активного відпочинку – страусина ферма «Кременівський страус». На території комплексу для відвідувачів проводяться екскурсії, організовуються тури вихідного дня, корпоративний і родинний відпочинок, святкування пам'ятних дат та родинних свят. А також побудовано лазню з кімнатами відпочинку та басейном, дитячий майданчик, альтанки, невелике кафе, споруджено штучний ставок.

Саме агротуристичний комплекс «Кременівський страус» є центром зеленого туризму Веселинівської об'єднаної територіальної громади. Крім надання послуг із зеленого туризму, страусина ферма виробляє та реалізує м'ясо, шкіру, яйця та жир птиці, а також декоративні аксесуари, такі як взуття, сумки і гаманці, сувенірні яйця ручного розпису тощо.

Власником комплексу було реалізовано інвестиційний проект «Створення для туристів гончарного та ковальського комплексу», вартістю 100,0 тис.грн, у рамках якого побудовано гончарню та кузню для проведення майстер-класів з гончарства та ковальських робіт, а також створено музей старовинних ремесел.

У перспективі на території агротуристичного комплексу планується впровадження нового інвестиційного проекту «Зелений лабіринт» вартістю 104,0 тис.грн. Метою, якого є закладання зелених насаджень площею 0,25 га для проведення квестів та орієнтування на місцевості для молоді та школярів, а також будівництво готельно-ресторанного комплексу на 50 ліжко-місць.

Яскравим прикладом використання потенціалу сільських територій є створення тематичних сіл. Так, протягом 2014-2015 років в Україні у рамках українсько-польської програми «Польська допомога» діяли проекти «Сприяння сільському мікропідприємництву в Україні» та «Сільське мікропідприємництво. Пошук нових фінансових джерел». Концепція «Тематичного села» саме і є інноваційною основою проекту «Сільське мікропідприємництво в Україні. Пошук нових фінансових джерел». Вона успішно зарекомендувала себе у Австрії, де була започаткована, а також в країнах Прибалтики та Польщі. Інноваційні складові розвитку сільських територій, що набувають реальності в рамках реалізації даної концепції, дають змогу по-новому оцінити потенційні можливості українського села з зовсім неочікуваного ракурсу.

Вперше ідея ознайомлення українських сільських мешканців з концепцією «Тематичного села» була втілена у 2014 році у восьми селах трьох областей – Черкаської, Полтавської та Кіровоградської області. Наприклад, у селі Межиріч Черкаської області на основі найстарішої археологічної пам'ятки – стоянки мисливців на мамонтів, вік якої близько 15 тисяч років, створено тематичне село «Мамонтландія», а селі Івківцях Чернігівської області створено «Зерноленд», де туристи можуть не тільки побачити усі етапи переробки зерна у борошно, а й взяти безпосередню участь у цьому процесі.

На нашу думку, для подальшого розвитку сільського зеленого туризму на території Веселинівської об'єднаної територіальної громади, слід здійснити ряд заходів:

- створити місцевий інтернет-ресурс, з повним переліком туристично-рекреаційних об'єктів, який би сприяв просуванню туристичного іміджу громади;
- створити інформаційний центр з надання інформаційних та просвітницьких послуг щодо розвитку сільського зеленого туризму на території громади;
- проводити тренінги, семінари з представниками малого та середнього бізнесу, мешканцями громади, підтримувати місцеві ініціативи.

ВИСНОВКИ

Механізм соціально-економічного регулювання розвитку сільських територій нині конкретизується на рівні об'єднаних територіальних громад, функціонування яких у сучасних умовах та розбудова їх як спроможних територіально-просторових систем, тісно пов'язано з поняттям «місцевий розвиток», який розглядається як процес певних змін у системі територіальної громади, що призводить до підвищення якості життя нині та в майбутньому; як партнерство інтересів громади, підприємництва та органів місцевого самоврядування для покращення добробуту населення та громади в цілому.

Регулювання розвитку сільських територій представляє собою систему соціально-економічних важелів, що здійснюються і реалізуються органами державної влади та суб'єктами сільських територій відповідно до їх поточних і стратегічних цілей.

Станом на 01 листопада 2017 року в Україні вже діють 665 об'єднаних громад, до складу яких увійшла 3118 колишня місцева рада. Аналіз податкових надходжень до місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад свідчить, що за досліджуваний період їх розмір зріс на 85,0% та склав 7,5 млрд.грн, що у розрахунку на одного мешканця громади склало 1,3 тис.грн. Значну частину, а саме 54,8%, у структурі податкових надходжень до місцевих бюджетів у 2017 році займає податок на доходи фізичних осіб. Аналіз кількості укладених угод про співробітництво між територіальними громадами за адміністративно-територіальними одиницями свідчить про їх низьку активність щодо укладання таких договорів. Зокрема, в п'яти областях, у тому числі Миколаївській, не укладено жодного договору.

Проведене дослідження фінансової спроможності 19 об'єднаних територіальних громад Миколаївської області за I півріччя 2017 року, дозволяє зробити висновок, що найвищий рівень дотаційності бюджету мають Воскресенська (32,4%), Олександрівська (22,4%) та Кам'яномостівська (18,6%) громади, а найменший – Галицинівська (-21,8%) громада. Фактичні надходження власних доходів на 1 мешканця по об'єднаних територіальних громадах Миколаївської області за I півріччя 2017 року, у порівнянні з аналогічним періодом 2016 року, зросли майже в 1,6 рази.

Не зважаючи на позитивні моменти процесу децентралізації, новостворені об'єднані територіальні громади мають ряд невирішених питань, пов'язаних із розробкою перспективних планів формування територій, стабільного забезпечення державної підтримки, оптимальним розподілом повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади, розподілом функцій та повноважень між місцевими радами громад та районними адміністраціями й районними радами районів, на території яких створені громади.

Оцінка стану та результативності впливу важелів на розвиток сільських територій, свідчить що найбільш важливим інструментом для місцевого розвитку є соціальна інфраструктура. Так, економічні та соціальні процеси, що відбувалися у Миколаївській області упродовж останніх років, призвели до поглиблення проблем та зменшення кількості об'єктів соціальної інфраструктури села.

Зростання безробіття у сільській місцевості, також спричиняє негативні тенденції у використанні трудового потенціалу.

Станом на 01 січня 2017 року об'єднані територіальні громади Миколаївської області отримали 87558,1 тис.грн підтримки на виконання 133 проектів, зокрема за рахунок субвенції з державного бюджету – 83745,52 тис.грн та коштів місцевих бюджетів – 3812,58 тис.грн.

Інноваційний підхід щодо розвитку сільських територій базується на відповідних принципах та передбачає розробку стратегії брендингу для підвищення інноваційно-інвестиційної привабливості громади, стратегії фіндрейзингу, використання можливостей грантового фінансування та отримання пільгових кредитів від міжнародних партнерів-донорів, проведення конкурсів, тендерів між представниками бізнесу з метою реалізації проектів розвитку громади, залучення громадськості та підтримка місцевих ініціатив з сталого місцевого розвитку громади.

З метою забезпечення розвитку громади як спроможної, слід провести діагностику поточного стану громади шляхом комплексного дослідження стану території, вивчення потенціалу громади, аналізу можливостей середовища, визначення готовності головних учасників ринку до активної та узгодженої поведінки у формуванні конкурентних переваг. Для вказаного використано системний підхід, який включає наступні види досліджень: комплексний аналіз (аналіз статистичних показників стану громади, що полягає у підготовці Профілю громади); соціологічний аналіз (аналіз стану громади, який ґрунтується на результатах опитування місцевого бізнесу та мешканців громади); стратегічний аналіз (передбачає використання SWOT-аналізу, PESTLE-аналізу та аналізу ABC, які сприяють упорядкуванню висновків комплексного і соціологічного аналізу, а також інформації щодо громади, регіону).

Формування дієвої системи регулювання розвитку сільських територій передбачає розробку, прийняття та подальше зміцнення законодавчої й нормативної бази, впровадження ефективної структури управління на рівні громади, уточнення статусу районів, місцевих державних адміністрації, територія яких повністю чи частково охоплена громадами, перепрофілювання місцевих державних адміністрації у органи префектурного типу, розширення прав та можливостей органів місцевого самоврядування територіальних громад у сфері управління земельними ресурсами та територіально-просторового планування, використання територіальними громадами таких інструментів як муніципальне співробітництво та соціальний маркетинг, можливостей автоматизованої системи муніципальної статистики.

Покращення якості життя та економічного потенціалу кожної громади є беззаперечною метою місцевого розвитку, який є постійною синергією дій підприємців, влади, громадянського суспільства та наукових кіл. Перспективними напрямками місцевого розвитку сільських територій є ведення органічного землеробства, створення агрокластерів, обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів, а також розвиток несільськогосподарських видів діяльності, зокрема зеленого туризму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Онищенко О.М., Юрчишин В.В. Сільський розвиток: основи методології та організації // Економіка України. 2006. №10. С. 4-13.
2. Сільський сектор України на рубежі тисячоліть. У двох томах. Том 1. Потенціал сільського сектора / Л.О. Шепотько, І.В. Прокопа, С.О. Гудзинський та ін. – Київ: Інститут економіки НАН України, 2000, 396 с.
3. Сільський сектор України на рубежі тисячоліть. У двох томах. Том 2. Соціальні ресурси сільських територій. / Л.О. Шепотько, І.В. Прокопа, С.О. Гудзинський, В.Д. Яровий – Київ: Ін-т економіки НАН України, 2003, 466 с.
4. Залуцький І.Р. Сільські території як об'єкт розвитку: питання унормування сутності поняття // Регіональна економіка. 2010. № 4. С. 33-40.
5. Про планування територіальної інфраструктури сільської місцевості: проект Закону України // Офіційний портал Верховної Ради України: електрон. версія. URL: 1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc_34?id=&pf3511=24247&pf35401. (дата звернення : 26.08.2017).
6. Мельник С.І. Соціально-економічні проблеми відтворення та ефективного використання ресурсного потенціалу села: монографія. К.: ННЦ ІАЕ. 2004. 482 с.
7. Юрчишин В.В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектора економіки // Економіка АПК. 2005. №3. С.3-10.
8. Прокопа І.В. Сільські території України: дослідження і регулювання розвитку // Економіка України. 2007. №6. С. 50-59.
9. Павлов О.І. Сільські території: теоретико-методологічні засади дослідження // Регіональна історія України. Збірник наукових статей. 2009. №3. С. 113-132.
10. Павлов О.І. Теоретико-методологічні засади сучасної парадигми управління сільськими територіями: електрон. версія. URL: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/txts/region/05poiust.pdf>. (дата звернення: 03.06.2015).
11. Павлов О.І. Сільські території як об'єкт наукового дослідження // Державне будівництво. 2007. № 1(1). С. 6-16.
12. Ключник А.В. Формування та розвиток економічного потенціалу сільських територій України: Монографія – Миколаїв: Дизайн та поліграфія, 2011. – 468 с.
13. Яценко О.В. Формування конкурентних переваг інноваційно-орієнтованого сталого розвитку сільських регіонів: монографія. Черкаси : видавець Чабаненко Ю., 2014. 478с.
14. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: (<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B%D1%80>). (дата звернення : 01.02.2018).
15. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: (<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-viii>). (дата звернення : 01.02.2018).
16. Методика формування спроможних територіальних громад: Постанова

Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 № 214 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>. (дата звернення : 02.09.2017).

17. Словник синонімів української мови: В 2 т. / А.А. Бурячок, Г.М. Гнатюк, С.І. Головащук та ін. – К. : Наук. Думка, 2006. Т.2. 960 с.

18. Гоголь Т.В. Оцінка стану і результативність впливу органів державної влади на розвиток сільських територій // Державне управління: теорія та практика: електрон. версія журн. 2012. №2. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej16/txts/12GTVRST.pdf>. (дата звернення: 02.06.2015).

19. Малік М.Й. До питання сталого розвитку сільських територій // Економіка АПК. 2008. №5. С. 51-55.

20. Кропивко М.Ф. Кластерний підхід до управління сільським розвитком // Економіка АПК. 2008. №5. С.55-58.

21. Мацибора В.І. Проблеми сільського розвитку в Україні // Агроінком. 2008. №7-10. С. 85-89.

22. Теорія, політика та практика сільського розвитку / за ред.. О.М.Бородіної та І.В.Прокопи: НАН України : Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2010. – 376 с.

23. Бородіна О. М. Соціальні інновації в системі сільського розвитку: концептуальні підходи // Економіка України. 2010. №9. С. 68-77.

24. Мамонова В.В. Методологія управління територіальним розвитком: монографія. Х.: ХарПІ НАДУ «Магістр». 2006. 194 с.

25. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. / Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. – Львів: Світ, 2006. – 568 с.

26. Комяков О.М. Державне регулювання перехідної економіки: автореф. дис. кандидата екон. наук: 08.01.01. «Економічна теорія» / Київ. нац. екон. ун-т. К., 2000. 19 с.

27. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь: електрон. версія. URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_67315/. (дата звернення: 02.06.2015)

28. Малік М.Й., Хвесик М.А. Сталий розвиток сільських територій на засадах регіонального природокористування та еколого-безпечного агропромислового виробництва / М.Й. Малік, М.А. Хвесик // Економіка АПК. 2010. №5. С. 3-12.

29. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві: Закон України від 17.10.1990 № 400-ХІІ // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/400-12>. (дата звернення : 01.02.2018).

30. Статівка А. М. Організаційно-правові питання соціального розвитку села в Україні : монографія. Харків : Право. 2007. 207 с.

31. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>. (дата звернення : 01.02.2018).

32. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування станом на 8 жовтня 2017 року // Децентралізація: електрон. версія. URL: <http://decentralization.gov.ua/infographics/item/id/45>. (дата звернення : 03.11.2017).

33. Реєстр договорів про співробітництво територіальних громад // Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України: електрон. версія. URL: [http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya /reystr/](http://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/regional-dev/rozvytok-mistsevoho-samovryaduvannya/reyst/). (дата звернення : 01.02.2017).

34. Оцінка фінансової спроможності 366 ОТГ за перше півріччя 2017 року // Кабінет Міністрів України: електрон. версія. URL: <http://decentralization.gov.ua/pics/upload/126-4337f74537ec0ecf8a900089fe7c305.pdf>. (дата звернення : 16.08.2017).

35. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 №586-XIV // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/586-14/page>). (дата звернення : 01.02.2018).

36. Про асоціації органів місцевого самоврядування: Закон України від 16.04.2009 №1275-VI // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1275-17>). (дата звернення : 01.02.2018).

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А1 Правові та адміністративні важелі регулювання розвитку сільських територій

Рівні	Важелі	Інструменти	Спрямування
Державний	Правові	Конституція України, Закони, Кодекси, Декрети Кабінету Міністрів України, Укази Президента України; Постанови Верховної Ради України; Постанови Кабінету Міністрів України нормативного характеру; правові акти нормативного характеру міністерств, інших центральних органів виконавчої влади; правові акти нормативного характеру державних органів, які є суб'єктами нормотворення; правові акти нормативного характеру місцевого референдуму	Розробка та прийняття нормативно-правової бази, яка регламентує регулювання розвитку сільських територій
		Розробка стратегії державного розвитку регіонів (областей) та плану заходів з її реалізації; створення та розвиток спеціальних економічних зон у певних регіонах	Вирішення проблем поточної збалансованості та стабілізації економіки на рівні регіону (області); подолання спаду виробництва продукції; фінансове оздоровлення регіону (області)
Локальний		Розробка стратегії розвитку області, територіальних громад та плану заходів щодо реалізації. Розробка інвестиційних програм: - середньострокових (до 5 років); - короткострокових (до 5-10 років); - комплексних (10-15 років)	Визначення перспективних напрямів розвитку області, у тому числі і в розрізі сфер економічної діяльності; розробка конкретних дій та заходів щодо досягнення запланованих результатів
Державний	Адміністративні	Розпорядження, накази відповідних державних органів	Забезпечення виконання нормативно-законодавчих актів, які регламентують регулювання розвитку сільських територій на місцевому рівні
Локальний		Розпорядження, накази, рішення нормативного характеру голів місцевих державних адміністрацій, місцевих рад, структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій	

Додаток Б

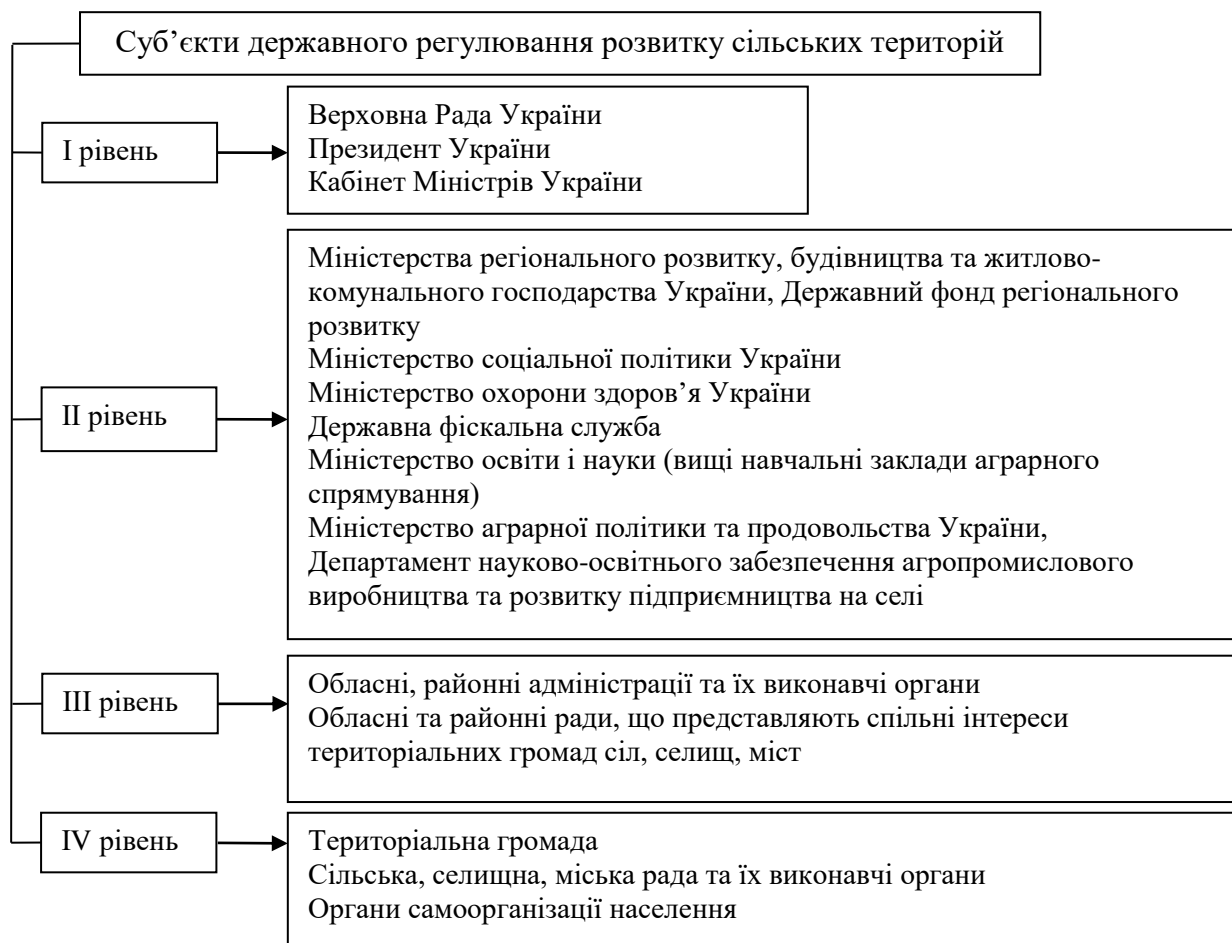

Рисунок Б1 – Суб'єкти державного регулювання розвитку сільських територій

Додаток В

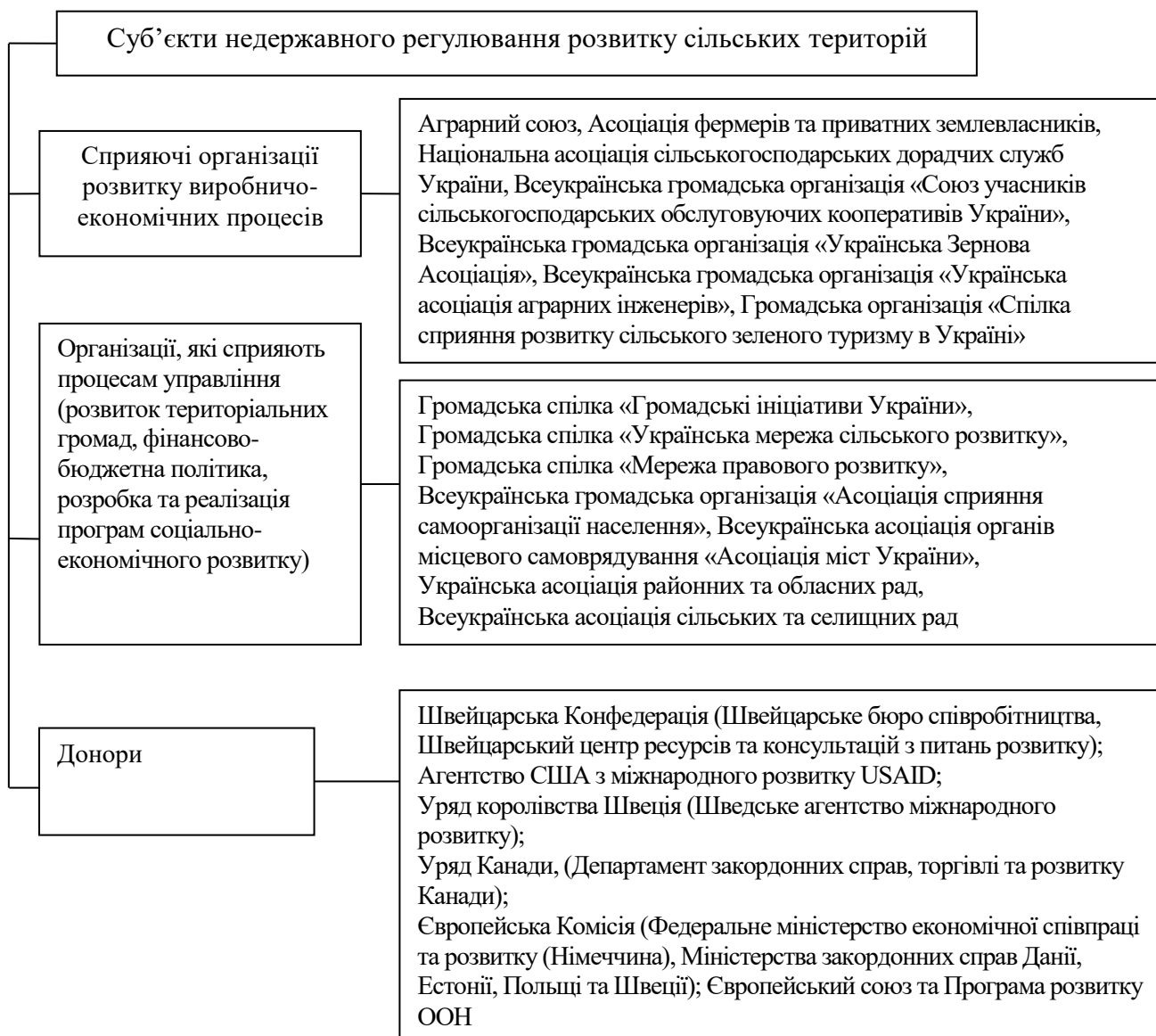

Рисунок В1 – Суб'єкти недержавного регулювання розвитку сільських територій

Додаток Г

Таблиця Г1 Законодавчо-нормативні документів, що регулюють діяльність органів місцевого самоврядування

Нормативний документ	Мета застосування
Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР	Визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування
Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09 квітня 1999 р. № 586-XIV	Визначає організацію, повноваження та порядок діяльності місцевих державних адміністрацій щодо соціально-економічного розвитку відповідних територій, соціального захисту, зайнятості населення, праці та заробітної плати, а також вирішення питань науки, освіти, культури, охорони здоров'я, фізкультури і спорту тощо
Закон України «Про асоціації органів місцевого самоврядування» від 16 квітня 2009 р. №1275-VI	Визначає правові засади організації і діяльності асоціацій органів місцевого самоврядування та їх добровільних об'єднань, їх взаємовідносин з державними органами та органами місцевого самоврядування. Як свідчить зарубіжний досвід на законодавчому рівні, в більшості країн світу не має спеціального закону про асоціації місцевого самоврядування, зокрема не визначено регулювання відносин уряду із такими асоціаціями та не закріплено законодавчо їх права на діалог із виконавчою владою. Але не зважаючи на це в європейських країнах практика консультацій між урядом та місцевим самоврядування є традиційною
Закон України «Про співробітництво територіальних громад» від 17 червня 2014 р. № 1508-VII	Визначає організаційно-правові засади співробітництва територіальних громад, принципи, форми, механізми такого співробітництва, його стимулювання, фінансування та контролю. Позитивним моментом даного законодавчого документу є те, що він надає можливість територіальним громадам уже сьогодні об'єднувати власні ресурси для більш ефективного вирішення місцевих проблем, утримання комунальних об'єктів, надання послуг
Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 р. № 157-VIII	Метою якого є формування спроможних, самодостатніх територіальних громад, які б володіли відповідними матеріальними, фінансовими ресурсами, територією та об'єктами соціальної інфраструктури, необхідними для ефективного виконання покладених на їхні органи місцевого самоврядування завдань та функцій та покращення якості надання адміністративних, соціальних, громадських послуг жителям територіальних громад.

Джерело: побудовано з використанням матеріалів [14, 15, 31, 35, 36]

Додаток Д

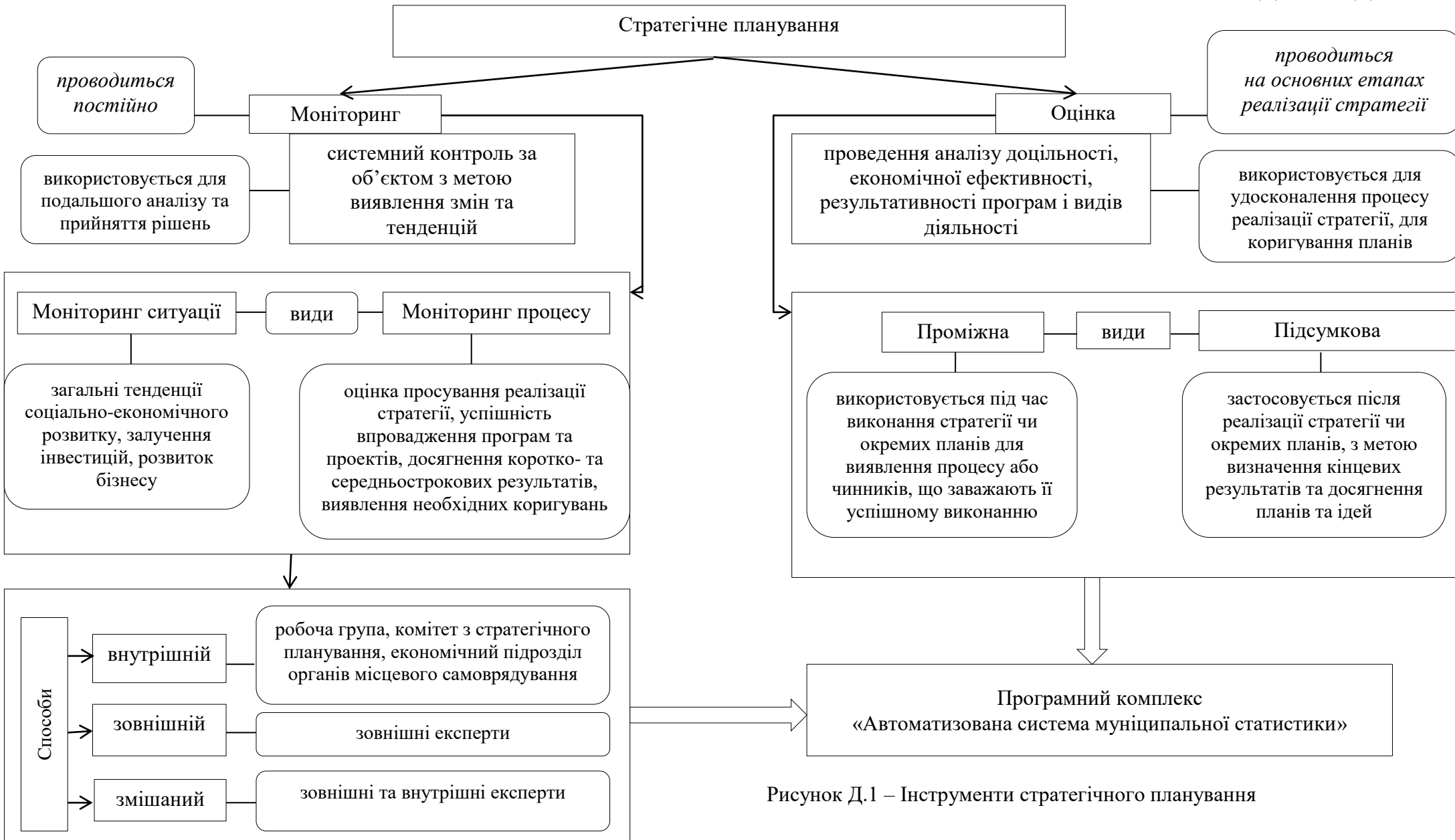

Рисунок Д.1 – Інструменти стратегічного планування

Додаток Е

Таблиця Е1 Порівняння виконання доходної частини бюджету Веселинівської об'єднаної територіальної громади та Веселинівської районної державної адміністрації

Код	Найменування доходів згідно із бюджетною класифікацією	Веселинівська об'єднана територіальна громада				Веселинівська районна державна адміністрація			
		Дохідна частина, тис.грн				Дохідна частина, тис.грн			
		річний план	уточнений річний план	разом за 9 місяців 2017 року	структура, %	річний план	уточнений річний план	разом за 9 місяців 2017 року	структура, %
10000000	Податкові надходження	24129,6	29739,4	7761,6	98,1	11674,1	17249,9	13797,7	82,7
11010000	Податок та збір на доходи фізичних осіб	12902,9	15871,5	4214,5	53,2	11674,1	17249,9	13797,7	82,7
11020000	Податок на прибуток підприємств	6,8	11,7	5,9	0,1	-	-	-	-
13000000	Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	15,0	15,0	1,0	0,01	-	-	-	-
14000000	Внутрішні податки на товари та послуги	798,1	863,8	181,5	2,3	-	-	-	-
18000000	Місцеві податки	10406,8	12977,4	3360,1	42,5	-	-	-	-
18010000	Податок на майно	5250,5	6399,6	1792,7	22,6	-	-	-	-
18050000	Єдиний податок	5156,3	6577,8	1049,2	13,3	-	-	-	-
20000000	Неподаткові надходження	277,6	497,8	146,9	1,8	728,1	756,9	2891,6	17,3
21000000	Доходи від власності та підприємницької діяльності	4,0	19,4	5,7	0,1	-	-	17,0	0,1
22010000	Плата за надання адміністративних послуг	211,3	332,5	107,0	1,3	170,0	190,0	183,3	1,1
22080000	Надходження від орендної плати за користування ЦМК та іншим держмайном	-	-	-	-	20,0	28,8	22,6	0,1
22090000	Державне мито	62,3	62,4	6,2	0,1	-	-	-	-
24000000	Інші неподаткові надходження	-	-	28,0	0,3	-	-	9,6	0,1
25000000	Власні надходження бюджетних установ	-	-	-	-	538,1	538,1	2659,1	15,9
30000000	Доходи від операцій з капіталом	0,0	10,8	3,7	0,1	-	-	-	-
	Всього без урахування трансфертів	24407,2	30248,0	7912,2	100,0	12402,2	18006,8	16689,3	100,0
40000000	Офіційні трансферти	34878,4	37551,5	9520,8	X	109203,9	128334,0	95477,74	X
41020000	Дотації	8763,5	8763,5	2190,9	X	8154,4	9096,3	6228,3	X
41030000	Субвенції	26114,9	28788,0	7329,9	X	101049,5	119237,7	89249,44	X
	Всього	59285,6	67799,5	17433,0	X	121606,1	146340,8	112167,03	X

Додаток Ж

Додаток Ж1 Виконання доходної частини загального фонду місцевих бюджетів сільських рад Веселинівського району

Селищна/сільська рада	Виконання загального фонду місцевих бюджетів, всього								Виконання за дев'ять місяців року, %		
	Затверджено місцевими радами (з урахуванням змін на 01.10.17), тис. грн:		Виконано за дев'ять місяців, тис.грн:		Відхилення 2017 р. до 2016 р.:		Фактично до плану за рік, %				
	рік	січень-вересень	2017 року	2016 року	тис. грн (+,-)	%	2017	2016	2017	2016	2015
Веселинівський район	16040,2	12663,5	14030,2	6127,5	7902,7	129,0	87,5	91,7	110,8	120,6	93,4
Веселинівська	-	-	-	-	-	-	-	90,1	-	107,4	94,9
Кудрявцівська	-	-	-	-	-	-	-	106,1	-	142,3	78,5
Варюшинська	426,0	323,4	385,7	293,5	92,2	31,4	90,5	115,3	119,2	130,7	83,2
Зеленівська	-	-	-	-	-	-	-	128,6	-	170,8	85,0
Катеринівська	1967,7	1334,8	1568,8	1266,0	302,8	23,9	79,7	104,8	117,5	131,9	73,2
Кубряківська	870,9	683,9	895,1	631,4	263,7	41,8	102,8	169,6	130,9	199,4	74,5
Луб'янська	-	-	-	-	-	-	-	132,8	-	176,5	80,0
Миколаївська	1481,8	1087,4	1511,0	1259,6	252,3	20,0	102,0	145,2	139,0	182,3	82,4
Новосвітлівська	1420,9	977,8	1283,9	619,9	663,9	107,1	90,4	171,5	131,3	225,0	70,7
Подільська	1409,7	948,6	1153,9	712,0	441,9	62,1	81,9	151,5	121,6	196,1	77,4
Покровська	1163,2	917,4	1229,4	758,7	470,7	62,0	105,7	162,3	134,0	195,4	85,2
Порічанська	-	-	-	-	-	-	-	114,9	-	137,1	81,2
Ставківська	3158,6	2112,0	2903,2	1779,6	1123,6	63,1	91,9	186,1	137,5	246,3	70,0
Широколанівська	1810,7	1286,2	1715,3	1263,1	452,2	35,8	94,7	177,4	133,4	235,2	72,7
Всього	29749,9	22335,2	26677,4	14711,4	11965,9	81,3	89,7	106,0	119,4	135,9	91,5

Додаток 3

Додаток 31 Використання бюджетних коштів, спрямованих на фінансування підприємств житлово-комунального господарства
Веселинівського району за 2015-2017 роки

Селищна/сільська рада	2015 рік			2016 рік			2017 рік		
	План	Обсяг виконаних робіт	Факт до плану, %	План	Обсяг виконаних робіт	Факт до плану, %	План	Обсяг виконаних робіт	Факт до плану, %
Благодій:	3352,4	3097,9	92,4	6370,9	6002,4	94,2	2921,9	840,0	28,7
Веселинівська	1917,1	1840,1	96,0	3179,7	3160,7	99,4	-	-	-
Токарівська	490,3	415,8	84,8	868,1	820,0	94,5	-	-	-
Варюшинська	8,8	7,5	85,2	98,3	74,4	75,7	58,5	47,4	81,0
Зеленівська	85,3	84,3	98,8	111,5	111,5	100,0	-	-	-
Катеринівська	166,3	110,7	66,6	509,7	368,4	72,3	369,5	115,5	31,3
Кубряцька	14,8	10,7	72,3	107,1	103,5	96,6	225,8	19,7	8,7
Луб'янська	520	50,8	9,8	136,7	136,7	100,0	-	-	-
Миколаївська	241,8	241,2	99,8	146,5	116,1	79,2	206,7	97,6	47,2
Новосвітлівська	21,5	21,3	99,1	42,2	36,9	87,4	51,6	29,7	57,6
Подільська	15,2	14,3	94,1	5,0	4,4	88,0	125,5	81,5	64,9
Покровська	107,7	95,5	88,7	89,7	86,1	96,0	267,0	87,0	32,6
Порічанська	107,8	107,1	99,4	588,6	536,3	91,1	-	-	-
Ставківська	57,8	35,0	60,6	77,0	59,5	77,3	817,3	57,0	7,0
Широколанівська	66,0	63,6	96,4	410,8	387,9	94,4	800,8	304,5	38,0
Водоканалізаційне господарство:	223,5	189,5	84,8	415,8	283,5	68,2	1251,0	452,1	36,1
Токарівська	47,0	44,6	94,9	194,6	124,5	64,0	-	-	-
Зеленівська	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Катеринівська	-	-	-	99,7	73,0	73,2	290,0	10,0	3,4
Луб'янська	46,4	39,7	85,6	30,5	26,0	85,2	-	-	-
Миколаївська	0,0	0,0	0,0	-	-	-	-	-	-
Новосвітлівська	-	-	-	-	-	-	51,0	0,0	-
Подільська	0,1	0,0	-	1,0	0,0	-	60,0	0,0	-
Ставківська	130,0	105,2	80,9	90,0	60,0	66,7	850,0	442,1	52,0
Разом по галузі	3575,9	3287,4	91,9	6786,7	6285,9	92,6	4172,9	1292,1	31,0

Додаток И

Додаток И1 Виконання по фінансуванню загальнорайонних програм Веселинівського району
за 2015-2016 роки та дев'ять місяців 2017 року, тис.грн

№п/п	Назва програми	2015 р.		2016 р.		2017 р.	
		План	Профінансовано	План	Профінансовано	План	Профінансовано
1	Програма «Турбота»	965,39	923,916	668,7	675,9	709,2	547,9
2	Програма підтримки редакції газети «Зоря» та відкритості у діяльності органів державної влади	35,0 80,0	35,0 69,5	13,0 75,0	13,0 74,9	60,0	50,0
3	Програма сприяння організації діяльності районної ради ветеранів	4,98	-	13,9	13,9	30,4	18,5
4	Програма забезпечення заходів призову	25,1	25,1	28,0	17,5	28,0	14,0
	Програма розвитку освіти			926,7	870,6	6077,5	3430,4
	Програма «Шкільний автобус»			382,6	382,5	303,7	204,4
5	Програма підтримки сім'ї та дітей, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків	8,0	8,0	14,6	1,6	6,4	6,2
6	Програма оздоровлення та відпочинку дітей і підлітків у літній період	99,0	98,96	100,0	99,8	500,0	343,9
7	Програма цивільного захисту	104,54	104,376	184,3	184,3	57,4	33,5
8	Програма збереження документів, що не належать до Національного архівного фонду (трудоий архів)	95,28	95,27	99,0	99,0	139,2	88,2
9	Районна цільова програма «Житло для медиків»	23,915	11,43	23,1	17,4	283,0	88,7
10	Соціальна програма захисту прав дітей «Дитинство»	12,0	11,968	40,4	40,2	21	15,8
11	Програма соціально-економічного розвитку (оплата навчання студенту-медику; проект ПРООН; співфінансування робіт по ремонту будинку загиблого учасника АТО)	21,44 310,0 40,0	20,85 310,0 40,0	33,6 0 0	43,64 0 0	87,7 0 0	72,2 0 0
12	Програма протидії захворювання на туберкульоз	4,5	4,44	53,8	53,7	59,0	43,9
13	Програма розвитку культури	4,17	4,17	7,8	6,2	7,5	3,9
	Програма розвитку автомобільних доріг	-	-	-	-	1030,0	-
	Всього:	1833,3	1762,9	4626,5	2594,14	9399,9	4961,5

Додаток К

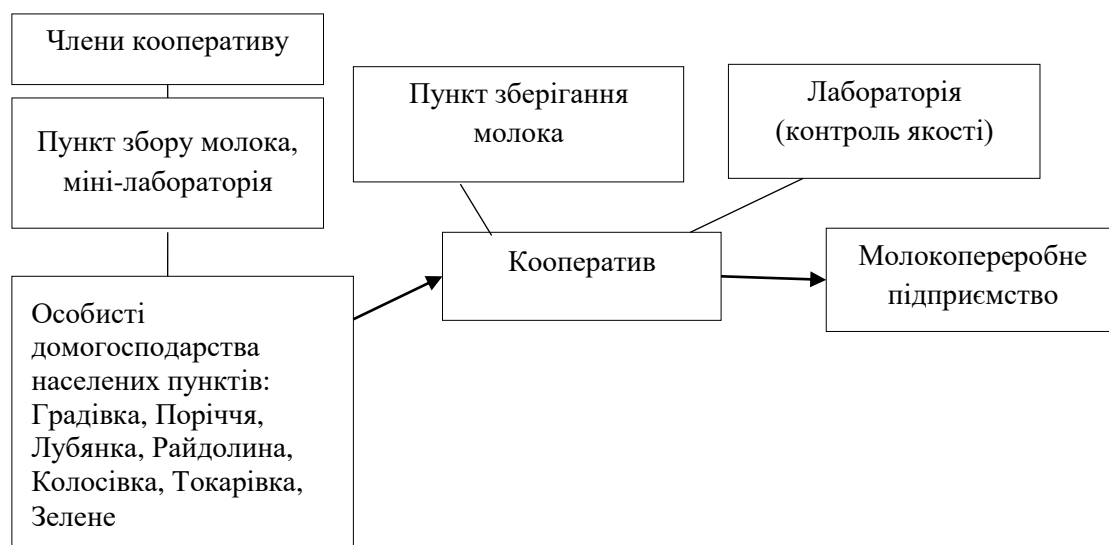

Рисунок К1 – Модель організації обслуговуючого сільськогосподарського молочарського кооперативу на базі Веселинівської ОТГ (I варіант)

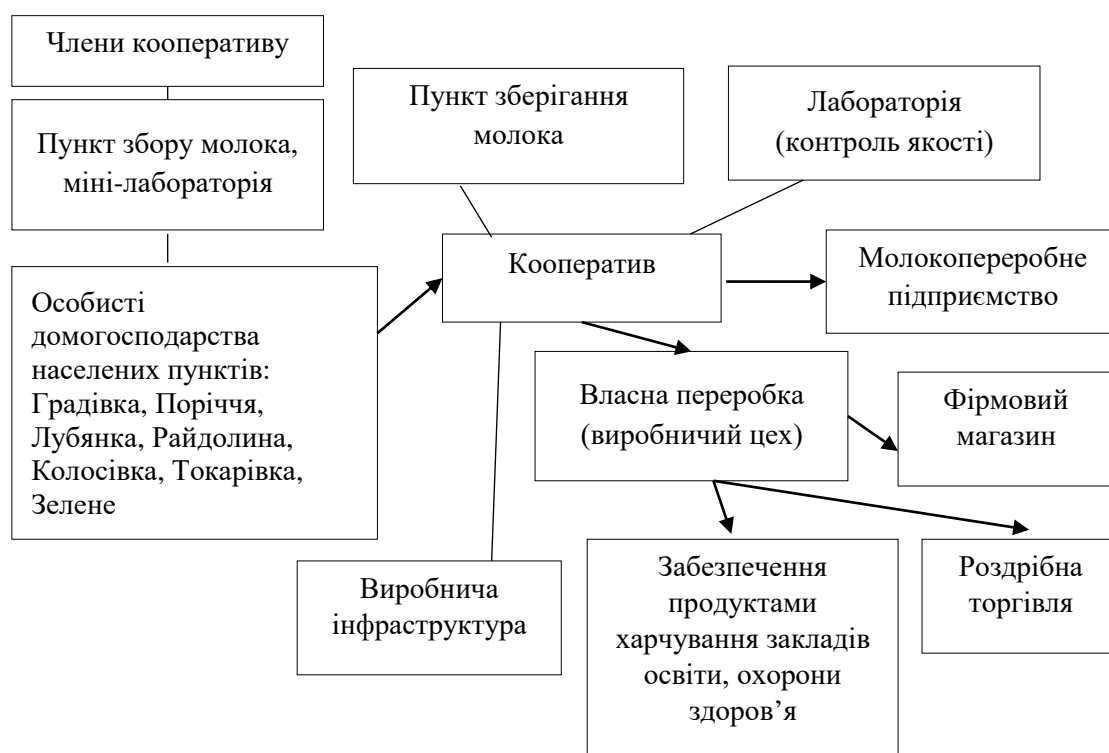

Рисунок К2 – Модель організації обслуговуючого сільськогосподарського молочарського кооперативу на базі Веселинівської ОТГ (II варіант)

Додаток Л

Таблиця Л1 Структура «Профілю громади»

Назва розділів	Зміст розділів та підрозділів
I. ВСТУП	Коротка історична та географічна довідка, загальна характеристика соціально-економічного стану розвитку громади (бізнес, промисловість, інвестиції, транспорт, інфраструктура тощо), інформація про унікальні особливості громади. Загальні дані про позиціонування громади
II. НАСЕЛЕННЯ	Демографічна ситуація, тенденції зміни кількості населення (природний та міграційний рух), його освітньої, вікової та гендерної структури, індекс старіння населення
III. ЖИТЛО	Якість, рівень та структура житлового забезпечення (кількість помешкань, середня площа тощо), динаміка введення нового житла, стан підключення приміщень до комунальних мереж
IV. ЗАЙНЯТІСТЬ І ДОХОДИ	Рівень, структура та тенденції зміни зайнятості загалом та у галузях промисловості, у малому, середньому та великому бізнесі, динаміка та структура зареєстрованого безробіття, розподіл безробітних за рівнем освіти, віком і тривалістю, навантаження на робоче місце, середня заробітна плата за видами діяльності та у різних секторах економіки
V. ЕКОНОМІКА V.1. Суб'єкти господарської діяльності V.2. Найбільші роботодавці V.3. Економіка громади	Фактична ситуація розвитку економіки та бізнесу, зміни динаміки та структури суб'єктів господарювання, обсягів виготовленої продукції та наданих послуг, рівень та географія експорту/імпорту, рівень і структура прямих іноземних інвестицій за країнами походження та видами діяльності, інвестиції в основний капітал, підприємства, які мають найбільші темпи зростання обсягів виробництва та збуту, бюджетоутворюючий сектор, основні та додаткові надходження до місцевих бюджетів, частка прибуткових підприємств, бюджет громади
VI. ЗАКЛАДИ СУСПІЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ ТА ІНФРАСТРУКТУРА	Лікувальні, дошкільні та шкільні заклади, їх місткість та наповнюваність, інженерна та комунальна інфраструктура, енергоспоживання, водопостачання, транспорт
VII. ДОВКІЛЛЯ	Якість повітря та рівень його забруднення, якість води, викиди шкідливих речовин в атмосферу, переробка та видалення відходів, обсяг вироблених відходів та вартість їх утилізації
VIII. ТУРИЗМ	Туристична індустрія та її розвиток, місткість готелів, ресторанів тощо, туристичні продукти
IX. ПОТЕНЦІАЛ ДЛЯ РОЗВИТКУ	Нерухомість для бізнесу, наявність ділянок та промислових зон, інфраструктура з підтримки підприємництва
X. ОСОБЛИВОСТІ ГРОМАДИ. ЦІЛІ РОЗВИТКУ	Інвестиційна діяльність громади у найближчі роки, проекти, розвиток муніципальних програм, діяльність громадських організацій, соціальний капітал громади

Рисунок М1 – Стратегічні напрями Стратегії розвитку Веселинівської об'єднаної територіальної громади

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

(препринт)

Павлюк Світлана Іванівна

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ВАЖЕЛІ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ**

Підп. до друку 10.01.2018. Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 3,1

Тираж 50 прим. Зам. 1001-1.

Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г.В.

54038, м. Миколаїв, вул. Бузника, 5/1.

Свідоцтво МК № 11 від 26.01.2007 р.